

banka ve

EKONOMİK yorumlar

AYLIK DERGİ • HAZİRAN 1985 • YIL : 22 • SAYI : 6 • 275 LİRA (KDV DAHİL)

Okurlara Mektup / 3

Ekonomik Göstergeler / 5

EKONOMİK YORUMLAR / 7

Dr. Öztin Akgüç

Prof. Dr. Erdoğan Alkin

Dr. T. Güngör Uras

Prof. Dr. Yüksel Ülken

3182 Sayılı Bankalar
Kanunu'nun Getirdiği
Başlıca Değişiklikler / 23

Dr. Öztin Akgüç

Sermaye Piyasası / 37

Doç. Dr. Mehmet Şükrü Tekbaş

Vadeli (Gelecekteki)
Döviz Kuru Üzerine / 45

Dr. Ercan Kumcu

Ayın Ekonomik Olayları / 55

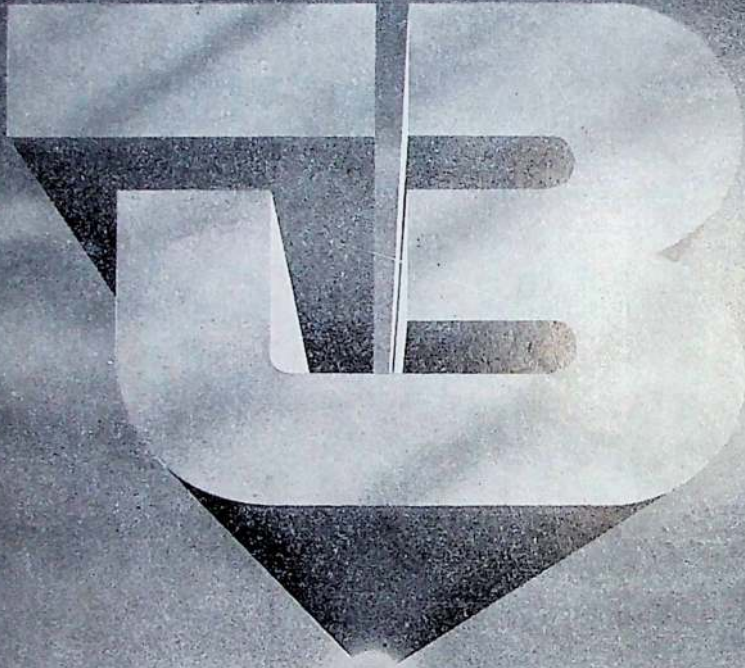
Dr. Yıldırım Kılış

Yeni Yayınlar / 59

Ömer Oktav

Vural Orhan

TÜRKİYE FAKİRLEŞİYOR MU?
Ülkemizde kişi başına düşen milli gelir
doğru mu hesaplanıyor?

bankacılıkta güvenceniz

MILLİ AYDIN BANKASI T.A.Ő
TARIŐBANK

“Onurlu Banka”

MARLIAN

Otomotiv Endüstrisi ve
yedek parça piyasasının yanısıra
her türlü endüstriyel balata
ihtiyacını karşılayan lider

Taklit edilen, fakat,
kalitesine erişilemeyen marka

Her tür araç ve
gereç için fren ve debriyaj
balatası denince akla gelen
ilk isim

ERKA

BALATA ve OTOMOTİV SANAYİİ A.Ş.

Rami Kışla Caddesi 123, İstanbul tel. 763066 telex. 23228 Ebos tr

Erka bir Kurtkaya Holding kuruluşudur.

ERKA T.S.E belgesine sahiptir.

selin®

LIMON KOLONYASI

*Doğanın
Saf Damlası...*

Bir yasanti düşünün... Serinlik ormanında...
Kokular pınarında...
Doğanın kaynağında.

Selin'in her damkasında
bir doğa parçası gizlidir.

banka ve ekonomik yorumlar

Aylık Dergi

Ekonomik ve Sosyal Yayınlar A.Ş.
Adına İmtiyaz Sahibi

KEMAL KURDAŞ

Yazı İşleri Müdürü

PROF. DR. MUSTAFA A. AYSAN

Danışma Kurulu

Prof. Dr. Asaf Savaş Akat • Dr. Öztin Akgüç •
Prof. Dr. Erdoğan Alkin • Dr. Orhan Altan •
Prof. Dr. Osman Fikret Arku • Besim Baykal
• Dr. Metin Berk • Doç. Dr. Ünal Bozkurt •
Prof. Dr. Kenan Bulutoğlu • Prof. Dr. Nasuh
Bursal • Ege Cansen • Prof. Dr. Lâtif Çakıcı
• Mehmet Gün Çalika • Şinasi Çelikkol • Özer
U. Çiller • Bülend Çorapçı • Ahmet Demirel
• Zeki Döşluoğlu • Necdet Durakbaşı • A. Aydın
Dündar • Kaya Erdem • Tarhan Erdem • Oktay
Ersoy • Prof. Dr. Cumhur Ferhan • Prof. Dr.
Emre Gönensay • Prof. Dr. Zeyyat Hatiboğlu •
Erhan Işıl • Doç. Dr. Haluk A. Kabaalloğlu •
Prof. Dr. Kemal Kafalı • Adnan Başer Kafaçoğlu
• Dr. Alimet S. Kalın • A. Nazif Keyman • Dr.
Yıldırım Kılıks • Prof. Dr. Tamer Koçel • Prof.
Dr. Kemal Kurtuluş • Nuh Kuşçulu • Doç. Dr.
Orhan Morçil • Prof. Dr. Erdoğan Moroğlu •
Ziya Nebioğlu • Ergin Neng • Rahmi Önen •
Prof. Dr. İsmail Özasan • M. Celâlettin Özgen
• Ertan Özgür • Tuncay Özlhan • Selâhattin
Özmen • Prof. Dr. Ergun Özsunay • Doç. Dr.
Merih Faya • Prof. Dr. Reha Poroy • Prof. Dr.
Dünçar Sağlam • Doç. Dr. Mehmet Şükrü Tek-
baş • Osman N. Torun • Prof. Dr. Kemal To-
sun • Fikret M. Tuncer • Nezih Tunçsiper •
Doç. Dr. Gül G. Turan • Doç. Dr. Şeref Türen
• Dr. T. Güngör Uras • İbrahim Ülkem • A.
Doğan Yalım • Dr. Göksel Yücel • Doç. Dr.
Ahmet Yüksel

Basım-Yayım Danışmanı
M. Tarık Yaşa

OKURLARA MEKTUP

1985

Sevgili Okurlarımız,

Bu sayının «Ekonomik Yorumlar» bölümünde baş-
lıca iki soru cevaplandırılmaktadır: «(i) Türki-
ye fakirleşiyor mu?», «(ii) Türkiye'de kişi başına
düşen gelir Batı ölçülerine göre gerçekten 1000
dolar mıdır?». Sorular şuradan kaynaklanmak-
tadır. Türk Lirası dolar karşısında sürekli değer
kaybetmektedir. Kişi başına düşen milli gelir
hesapları ise dolar baz alınarak yapılmaktadır.
Bu durumda ilkelimizde, örneğin son dört yılı
göz önünde tutar ve kişi başına düşen geliri cari
dolar kuruna bölecek olursak, her yıl için çıkan
rakamın giderek küçüldüğünü görürüz. İşte bu
sonuca bakarak bazı çevrelerce «Türkiye'nin gidere-
rek fakirleştiği» ileri sürülmekte; buna paralel
olarak, GSMH'nin her geçen yıl artması olayı
ise «fakirleşiren büyüme» olarak ifade edilme-
ktedir. Açık oturuma katılan konuşmacılarımız,
gerçekte birbiriyle yakından ilişkili olan soruları,
özellikle; enflasyon, gelir dağılımı, fiziki üretim
rakamları, refah ölçüsü olarak dolar ve dışa
açılma bakımından ayrıntılı biçimde tartış-
makta ve bazı sonuçlara varmaktadırlar.

Yine bu sayıda, 2 Mayıs 1985 tarih ve 18742 sa-
yıylı Resmî Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe gi-
ren 3182 sayılı Bankalar Kanunu'nun getirdiği
başlıca yenilikler açıklanmaktadır. Bilindiği gibi,
yeni Bankalar Kanunu ile, 7129 sayılı Bankalar
Kanunu'nun bazı maddelerinin değiştirilmesine
ilişkin 28 sayılı Kanun Hükmünde Kararname
ve bankalar hakkında 70 sayılı Kanun Hükmünde
Kararname, değiştirilerek kabul edilmiştir. Yaza-
rımızın da belirttiği gibi, 3182 sayılı Yasa'nın
etkin bir biçimde uygulanıp uygulanmayacağını,
bankalar üzerinde ciddi bir denetim ve gözetimin
kurulup kurulamayacağını zaman gösterecektir.

Dergi'nin diğer bölümlerinde, her zaman olduğu
gibi, güncel konuları işleyen yazılar yer almak-
tadır. Bunları da okumanızı tavsiye ediyoruz. Bu
iş için ayracağınız zamanın boşuna harcanmadı-
ğını göreceksiniz.

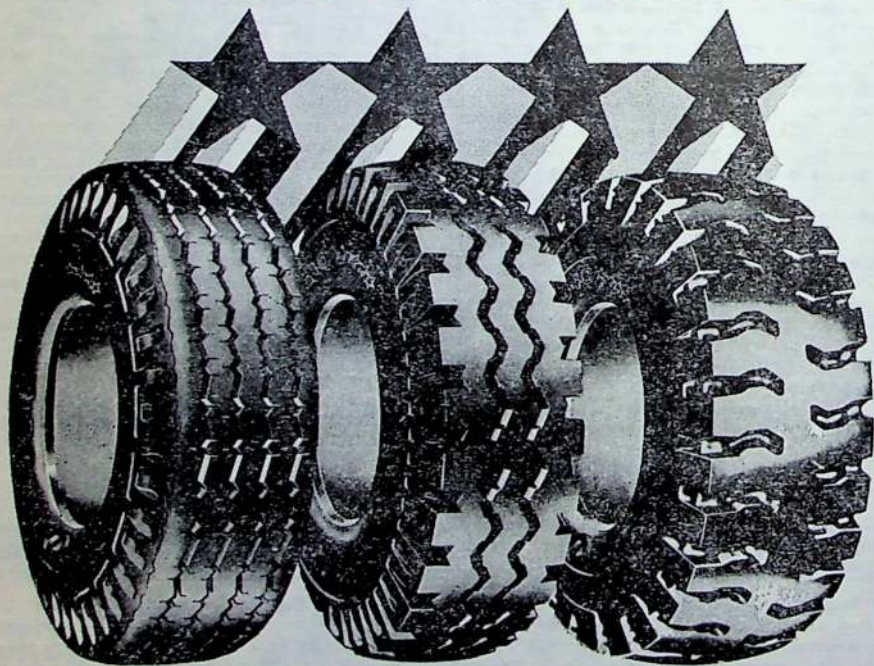
Saygılarımızla,

AYLIK DERGİ HAZİRAN 1985 YIL: 22 SAYI: 6 275 LİRA (KDV DAHİL)

İDARE YERİ: Binbirdirek Mahallesi, Suterazsılı Sokak No. 6 Kat 2; Sultanahmet - İstanbul • TELEFON:
526 34 11 • YAZIŞMA: P.K. 769; Karaköy - İstanbul • AÇIKLAMA: Dergi'de çıkan yazılar kaynak göstermek
koşuluyula alınabilir • YILLIK ABONE : 3.000.— TL; ÖĞRENCİLERE: 1.500.— TL • ÖNEMLİ NOT: Abone
bedline % 10 oranında Katma Değer Vergisi ilave edilmelidir • İLAN FİYATLARI: Arka Kapak 60.000.—
TL, Ön Kapak İçi 45.000.— TL, Arka Kapak İçi 40.000.— TL, Tam Sayfa 30.000.— TL, Yarım Sayfa 20.000.—
TL, Çeyrek Sayfa 10.000.— TL, Renk Farklı 15.000.— TL • NOT: Bu fiyatlara % 10 oranında Katma Değer
Vergisi ilave edilecektir • BANKA HESAP NUMARALARI (İstanbul): İş Bankası Türbe Şubesi 1541,
Akbank Türbe Şubesi 4512, Ziraat Bankası Beyoğlu Şubesi 768 • DİZGİ - BASKI: Met/Er Matbaası,
Telefon: 528 28 90 • BASKI TARİHİ: 3 Haziran 1985 • BASKI SAYISI: 8.000

Yeni

LASSA Dört Yıldız

LASSA
"sağlam, garantili"

ekonomik göstergeler

	1983	1984	1985		
			Ocak	Şubat	Mart
T.C. MERKEZ BANKASI					
Altın ve döviz mevcudu (milyon \$)	1209.8	16.37.3			1296.4
Tedavüldeki banknotlar (milyar TL.)	730.5	972.6	911.1	918.8	966.4
Merkez Bankası kredileri (milyar TL.)	1234.1	879.9	845.0	921.7	1025.6
Hazineye kısa vadeli avans (milyar TL.)	338.6	528.8	585.1	642.0	733.9
BANKALAR (milyar TL.)					
Toplam Mevduat	3386.8	5318.0	5010.2	5196.1	
Ticari	819.7	1158.6	890.3	883.1	
Tasarruf	1932.4	3224.8	3396.7	3566.4	
Vadesiz Tasarruf	598.8	408.8	391.3	387.4	
Vadeli Tasarruf	1333.6	2816.0	3005.4	3179.0	
Resmi	365.3	596.6	533.9	564.7	
Bankalar	257.9	323.0	174.0	165.9	
Diğer Mevduat	11.5	15.0	15.4	16.0	
Toplam Krediler	2739.3	3415.3	3312.0	3338.2	
Tarım	511.6	528.5	532.8	542.1	
Kalkınma Bankaları	128.2	193.5	194.9	197.3	
Küçük Esnaf ve Sanatkâr (Meslek)	125.0	164.0	164.2	168.0	
İpotek Karşılığı (Gayrimenkul)	69.6	150.9	157.9	162.4	
Denizcilik	43.2	70.7	75.2	75.1	
Ticari, Sınai, Sair	1827.9	2259.8	2139.9	2146.1	
İller Bankası	33.9	47.9	47.1	47.2	
PARA ARZI (milyar TL.)	1879.4	2106.2	1965.1	1999.0	2015.1
FİYATLAR (1963 = 100; Tic. Bak.)					
Toplam Eşya Fiyatları İndeksi	6784.5	10066.1	10619.0	11024.5	11351.8
Gıda Maddeleri ve Yemler	5862.6	8858.4	9279.8	9539.7	9908.4
Sanayi Hammadde ve Yarı Mamul	8320.9	12079.0	12851.5	13499.2	13457.6
İstanbul Geçinme İndeksi	7656.3	10973.2	11685.3	12358.8	12536.3
Ankara Geçinme İndeksi	6135.7	9177.8	9709.3	8820.5	10411.3
DIŞ ÖDEMELER (milyar \$)					
Dışalım	9235.0	10756.9	822.2	1507.4	2435.7
Dışsatım	5727.8	7133.5	688.1	1163.5	1780.4
İşçi Dövizleri	1533.6	1807.0			

Notlar: (1) TCMB 1983 yıl sonu altın ve döviz mevcuduna, altın birikiminin yeniden değerlendirilmesinden doğan 657.6 milyon dolar dahildir. (2) TCMB kredilerine, 1982 ve 1984 yılı sonlarında yapılan borç tahkimleri (konsolide edilen krediler) dahil değildir. (3) Banka kredilerine, Devlet Yatırım Bankası kredileri dahil değildir. (4) Para arzı (M₁), dar tanımlıdır.

Türkiye'de ve bütün dünyada

Akbank Türkiye'de ve bütün dünyada hizmetinizdedir.

İhracat-ithalat işlemleriniz, döviz, mevduat
kredi hesaplarınız ve tüm bankacılık sorunlarınız için
Akbank'ın deneyiminden ve dış dünyadaki itibarından yararlanın.

Yurt içinde Akbank şubeleri, yurt dışında

Akbank Temsilcilikleri ve

Akbank'ın bütün dünyadaki birinci sınıf muhabirleri ile
sürdüğü işbirliği, tüm bankacılık sorunlarınızı
kısa sürede çözüme ulaştıracaktır.

Dış Temsilcilikler

NEWYORK LONDRA FRANKFURT ROTTERDAM

Essen, Batı Berlin,
Münih, Hamburg, Stuttgart,
Hannover.

AKBANK
"Güveninizin eseri"

ekonomik yorumlar

AÇIK OTURUM

KATILANLAR :

- Dr. Öztin AKGÜÇ
- Dr. T. Güngör URAS
- Prof. Dr. Yüksel ÜLKEN

YÖNETEN :

- Prof. Dr. Erdoğan ALKİN

TÜRKİYE FAKİRLEŞİYOR MU?

ALKİN — Bugünkü açık oturumun konusu, aslında çoktan beri tartışmayı düşündüğümüz ama güncel olayların üst üste gelmesi nedeniyle devamlı ertelemek zorunda kaldığımız bir konu. Türk Lirası dolar karşısında hızla değer kaybederken, son dört yıl boyunca ağır ağır ortaya çıkan ve giderek güçlenen bir fikir var : «Kişi başına gelir dolarla ifade edildiğinde Türkiye giderek fakirleşmektedir.» Gerçekten Türk Lirası olarak ifade edilen geliri kişi başına cari dolar kuruna böldüğümüzde, rakamın giderek küçüldüğünü görüyoruz. Buna dayanılarak birtakım iddialar ileri sürülüyor; «Türkiye giderek fakirleşiyor.» deniliyor. Hatta bir ara «Fakirleştiren Büyüme» diye birtakım tezler ile ileri atıldı. Hâlâ da konuşuluyor. Tabii aslında fakirleştiren büyüme ile dolarla kişi başına gelirin düşmesi ayrı olay, ama ikisi birbirine denk düştü ve ortaya böyle bir fikir çıktı. İlk

tartışacağımız konu bu. Acaba gerçek böyle mi? Ben bu konuda önce ortaya bir sav atacağım. Sonra da Sayın iştirakçileri tartışmaya çağıracağım. İkinci tartışacağımız konu da Türkiye'de kişi başına gelir gerçekten Batı ölçülerine göre 1000 dolar mıdır? Bu konuyu biraz daha açmak istiyoruz, açık oturumumuzda.

mal ve hizmet üretiminde genişleme olduğundan, dolara göre yapılan kişi başına gelir hesaplarında görülen düşme, türkiye'nin fakirleştiğini göstermez

Önce birinci konu ile ilgili açıklamada bulunayım. Biliyorsunuz 24 Ocak 1980'den bu yana döviz kurları

hızla değiştiriliyor; hatta her gün ayarlanıyor. Günlük ayarlamalar için kullanılan bir sepet var. Bu sepetin içerisinde yabancı paraların ayrı ayrı oranlarını bilemiyoruz. Fakat bu sepete göre Türk Lirası her gün yabancı paralara göre düzeltiliyor. «Günlük kur ayarlaması», yahut «günlük ayarlanan sabit kur sistemi» denilen ilginç bir uygulama. Başka ülkelerde de uygulanmış bir sistem. Aslında kurların Batı dünyası ile Türkiye'nin enflasyon oranları arasındaki ki fark kadar düzeltilmesi gerekiyor. Fakat anlaşılıyor ki günlük düzeltmelerde çapraz kur ilişkileri ve yabancı paraların dünya borsalarında birbirleriyle olan ilişkileri de önemli rol oynuyor. Belki de haftalık ve aylık enflasyon rakamları ilan edildiğinde, buna göre de birtakım düzeltmeler yapılmaktadır. Ama aslında günlük kur düzeltmelerinin esasını tam olarak bilemediğimizden, sadece götürü olarak Batı ile Türkiye arasındaki enflasyon farkına göre düzeltiliyor, diyebiliriz.

Fakat zaman zaman dolar -geçen sene olduğu gibi- hızla değer kazanınca, dolara göre düzenlemelerin de hızlı olduğunu görmekteyiz. Anlıyoruz ki sadece enflasyon farkına göre değil, doların değer kazanmasına göre de değişiklikler yapıyor. Bununla birlikte son bir yıllık kur değişikliğine baktığımızda, aslında doların değer kazanmasının ve enflasyon farkının altında bir kur değişikliğine gildiği de göze çarpıyor. Bu sene de kur düzeltmeleri oldukça yavaş. Biliyorsunuz, uluslararası milli gelir ve kişi başına milli gelir mukayeselerinde yaygın olarak dolar kullanılıyor. Kurları yapay olarak sabit kur sistemine göre ilan edilmiş olan ülkelerde ve bizimki gibi günlük değişken veya doğrudan doğruya serbestçe değişen ülkelerde ortaya çıkan gelir rakamları birbirinden farklı olarak yorumlanmalı.

Türkiye'ye baktığımızda, özellikle dolar kuru çok hızlı değiştiğinden, Türk Lirası ile ifade edilen kişi başına gelir dolar olarak düşüyor gibi gözüküyor. Şu halde acaba dolar ölçüleriyle fakirleşiyor muyuz? Oysa geçen yıl gayrisafı milli hasıla % 5.9 artmış. Devlet İstatistik Enstitüsü'nün üretim endeksi, imalat sanayiinde % 10 dolayında bir üretim artışı olduğunu gösteriyor. Türkiye'de hizmetler kesimi de imalat sanayiindeki ve tarım kesimindeki artışların peşine takılır, gider. Şu halde Türkiye'de mal ve hizmet üretiminde fiziki gelişmeler meydana gelirken, dolara göre yaptığımız kişi başına gelir hesaplarında gözükene düşme, acaba Türkiye'nin fakirleştiğine, kişi başına gelir açısından fakirleştiğine bir kanıt olabilir mi? Önce ben kendi kanımı söyleyeyim: Olamaz. Bir ülkede fizik olarak üretim genişlerken, katma değer 5.9 gibi yüksek oranda artış gösterirken, sırf dolar olarak kişi başına gelir düşüyor diye «Türkiye fakirleşiyor.» diyebilir miyiz? Bence diyemeyiz. Ama burada bu konuyu tartışacağız.

İkinci tartışacağımız konuyu da biraz açmaya çalışayım. Kişi başına geliri kabaca şöyle hesaplıyoruz. Diyelim ki Türkiye'de cari dolar kuru ile GSMH 50 milyar dolar. Yaklaşık 50 milyon kişiyiz. Böldüğümüzde kişi başına 1000 dolar düşüyor. Hatta az önce söylediğim gibi hızla değişen dolar kuru ile bölerek olursak, bu rakam 1000 dolardan da aşağıya iniyor. Acaba kişi başına refah gerçekten 1000 dolar dolayında mı? Ben yine kendi kanımı söyleyeyim. Fiyat yapıları birbirinden çok farklı olan ülkelerin gelirini doğrudan doğruya dolar kuru ile bölerek kişi başına gelir mukayesesi yapmak yanıltıcıdır. Çünkü Batı ülkelerindeki fizik üretim rakamlarının çarpıldığı fiyatlarla Türkiye'deki fizik üretim rakamlarının çarpıldığı fiyatlar birbirinden çok farklı. Tür-

AÇIK OTURUMA KATILANLAR : Yukarıdaki fotoğrafta, soldan sağa doğru; Prof. Dr. Yüksel Ülken (İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Öğretim Üyesi), Prof. Dr. Erdoğan Alkin (İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Öğretim Üyesi), Dr. T. Güngör Uras AKSİGORTA A.Ş. Yönetim Kurulu Başkanı) ve Dr. Özlün Akgüç (İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Öğretim Üyesi); «Türkiye Fakirleşiyor mu?» konulu «Ekonomik Yorumlar» toplantısında, içi başına düşen milli geliri tartışma sırasında görüşüyorlar.

kiye bütün bu enflasyona rağmen yine de belli mal ve hizmetlerde fiyatları Batı ülkelerine göre son derece düşük bir ülke. İki ülke düşünelim, ikisi de aynı fizik üretimi yaratmış; fakat bir tanesinde o fizik üretimin fiyatları yüksek olduğundan, ulusal para ile yüksek bir GSMH çıkıyor, öbüründe düşük bir GSMH. Bunu da dolar kuru ile bölüyoruz. Birinde dolarla yüksek, öbüründe düşük milli gelir çıkıyor. Bunu da tartışmamız gerekir. Örneğin Almanya'da geçen yıl üretim ve GSMH yükseldi. Fakat mark, dolar karşısında önemli değer kaybına uğradı. Almanya'da nüfus artışı da sıfır. Yanılgılara neden olabilir dediğim yöntemle yürüyecek olursak, Almanya'da dolar olarak kişi başına gelirin düşmesinden dolayı Almanya'nın fakirleştiğini söylememiz gerekir. Önce bu iki konuda Sayın Uras'ın fikirlerini öğrenmeye çalışalım.

bugünün koşullarında dolar, türkiye'de kişi başına refah ölçüsü olarak kullanılamaz, başka göstergelere ihtiyaç vardır

URAS — Şimdi efendim, siz ilmi konuştunuz; çok bilimsel oldunuz. Ben halktan biri olarak konuyu bir başka yaklaşıma ele almak istiyorum. Biz bir ülkede refah ölçüsü olarak kişi başına düşen milli geliri 1960'lerden sonra kullanmaya başladık. Uluslararası piyasaya açıldıktan sonra da kişi başı gelir rakamlarını dolarla deflete etme yoluna gittik. Burada sizin de belirttiğiniz gibi, meseleyi salt matematiksel açıdan ele aldığımız zaman, çok acaip durumlar ortaya çıkabiliyor. Şöyle ki, hükümet bugün

bütün teşvikleri kaldırıp doları gerçek kuruna oturtmaya kalkarsa, mesela biraz da abartarak diyelim ki, doları 1000 TL yaparsa, Türkiye o günden itibaren kişi başına milli gelir rakamı dolar olarak düştüğü için fakirleşmiş mi olacak? Bunun için ben de artık bizim başka göstergelere ihtiyacımız var. Hele ortalığın dolar değerinden toza dumana büründüğü ve 24 Ocak 1980 kararlarının uygulanmasının devam ettiği müddetçe artık Türkiye'de dolar, refah ölçüsü olarak kullanılamaz.

Ben başka bir yöntem öneriyorum. Türkiye'de kişi başına refah ölçüsünü artık dolar bazından çıkaralım. Başka ölçüler de kullanalım. Ama işte bu başka ölçüleri bulmak çok zor. Çünkü maalesef Türkiye'de son zamanlarda gelir dağılımı düzelmiyor, giderek bozuluyor. Kullanabileceğimiz yeni yöntemler ne olabilir? Örneğin gübre kullanımını ölçü olarak alabiliriz. Traktör kullanımını ölçü olarak ele alabiliriz. Kentsel kesimde buzdol-

abını, çamaşır makinasını, televizyonu, otomobili ölçü olarak alabiliriz. Bunlarda ölçüler kaçtı. Konut inşaatını ele alabilirdik, onun da ölçüsü kaçtı. Demek ki burada da bir boşluğumuz var. Çünkü, gelir dağılımındaki bozulma, başka memleketlerde kişi başına kullanım ölçüsü olarak alınabilecek bazı hususları ortadan kaldırdı. Size örnek olarak bir şey arzetmek istiyorum, Sayın Alkin. Bugün Ankara'da Dışişleri Bakanlığında çalışan bir devlet memurunun, yurt dışından Türkiye'ye döndüğü zaman, PTT'ye normal olarak müracaat ederek evine bir telefon alması, sonra bu telefonun masrafını karşılaması, mümkün değildir. Demek ki Türkiye'de kişi başına düşen telefon sayısının artması, bir refah göstergesi olamayacak demektir.

ALKİN — O zaman şöyle diyelim. Kişi başına gelir rakamları refah ölçüsü olsa da, dengeli bir refah artışını göstermiyor.

URAS — Kişi başına gelir rakamları Türkiye'de bir şeyin büyüdüğünü gösteriyor. Yani Türkiye'de gelir rakamları büyümenin ölçüsüdür, ama böyle bir büyüme refah ölçüsü olmayacaktır. Türkiye'de elektrik kullanımını bundan sonra bir büyüme ölçüsü olabilecektir ama, belki refahın ölçüsü olmayacaktır. Kafam biraz karıştığından bunları size arz ediyorum; tartışmaya yön verebilmeniz için.

ALKİN — Burada bir saplama yapabilir miyim? Aslında sizinki son derece güzel bir yöntem. 1964'lerde Hollandalı iktisatçı Zimmermann sizin söylediğinize uygun bir yöntem geliştirmişti. Kişi başına gazete kâğıdı tüketimi; her 10 bin kişiye düşen hastahane yatağı, telefon, televizyon; kişi başına kalori gibi 25-30 reel gösterge ile kesit analizi yapıp ülkeler arasında refah mukayesesine gitmiştiler.

URAS — Efendim müsaade eder-seniz, kâğıt dediniz de aklıma geldi. Bugün tesadüfen kâğıtla ilgili bir tartışmaya şahit oldum. Türkiye’de kişi başına kâğıt tüketimi, kişi başına ambalaj malzemesi tüketimi, bırakınız Batı ülkelerini, komşularımızdan bile çok daha düşük. Türkiye’de her şeyin ötesinde kırpıntı kâğıt miktarı, bizim bulunduğumuz bölgedeki ülke-

Dr. T. Güngör URAS

ler arasında en düşük seviyede. Bununla size Türkiye’de bazı şeylerin sadece dolarla ölçülemeyeceğini arz etmek istiyorum.

ALKİN — Sayın Akgüç, acaba bu konularda siz neler düşünüyorsunuz?

AKGÜÇ — Efendim, şöyle diyelim. Bir kere bütün mal ve hizmetler dış ticaret konusu olmadığına göre, geliri dolarla değerlendirmek ve bunu bir ölçü olarak almak yanıltıcı olur. Söylenilecek birinci nokta bu herhalde. İkinci nokta da şu: Türkiye’de doların değeri neye göre tespit

ediliyor? Bunu da çok iyi bilemiyoruz. Satılma gücü paritesi mi geçerli? Zannetmiyorum. O halde bütün mal ve hizmetler dış ticaret konusu olmadığına, satılma gücü paritesi de sadece kuramda kaldığına ve uygulamaya geçmediğine göre, sadece doları ölçü olarak almak ve buna göre bir takım sonuçlara varmak yanıltıcı olur. Onda hiç kuşkumuz yok. Sorunuzun birinci bölümüne cevabım bu.

türkiye’de milli gelir hesaplarına, tek yönlü yapıldığı ve irdelenmediği için güvenilmemektedir

İkinci bölümde üzerinde durulması gereken iki nokta var, bence. Bunlardan bir tanesi Türkiye’de milli gelir hesapları. Maalesef biz Türkiye’de milli gelir hesaplarını tek yönlü yapıyoruz. Ve bunu irdelemiyoruz. Yani harcamalar ve gelirler yönünden meseleyi irdelemiyoruz. Dolayısıyla millî gelir hesapları konusunda daima bir tartışma ortamı doğabiliyor. Zaman zaman da geçmiş yıllara ait millî gelir hesaplarını düzelttiğimiz oluyor.

ALKİN — Hakkını yememek için belirtiyim. Devlet İstatistik Enstitüsü harcama yönünden ve gelir teşekkülü yönünden de hesaplamaya yapıyor. Ancak bu hesaplamaların Türkiye’de belli güçlükleri var.

AKGÜÇ — O itibarla Türkiye’de milli gelir hesaplarına da çok fazla güvenemiyoruz. İkinci bir nokta da şu: Türkiye’de dış ticaret hadleri de aleyhimize geliyor. 1973 yılını 100 olarak alırsak, 1984’ün son üç ayında endeks % 52,5’e düştü. Gerçi daha fazla düştüğü ya da yükseldiği seneler de olmuştu. Bir ara % 49’lara kadar düşmüştü, sonradan % 52,5’e kadar yük-

seldi. Demek ki 1973'den bu yana yarı yarıya, yani önemli oranda bir kaybımız oldu. Bu da şunu gösteriyor ki, Türkiye'de dış ticaretin ağırlığı fazla-
laştıkça ve dış ticaret hadlerindeki aleyhimize dönüş devam ettikçe, Türkiye birtakım kayıplara uğrayacak demektir.

ALKİN — Acaba bu, fakirleştiren büyüme tezine uygun bir durum mu? Tabii bundan dolayı kaybımız var. Acaba bazen yorumlandığı gibi fakirleştiren büyüme denen olay, size göre bu mu?

AKGÜÇ — Şöyle diyelim. Eğer biz aynı miktar ithalat yapabilmek için iki misli mal satmak zorunda kalıyorsak, ki aşağı yukarı dış ticaret hadlerinin durumu bunu gösteriyor, bu tabii olumsuz bir gelişme. Şu bakımdan olumsuz bir gelişme. Önce dış ticaret açısından son derece olumsuz bir gelişme. İkincisi refah açısından da olumsuz bir gelişme. O nedenle bence Türkiye'nin şu durumda alacağı bir önlem, dış ticaretin yapısını değiştirmektir. Dış ticaretin yapısı değişmediği sürece, yani biz faktör yoğunluğu yüksek mallar açısından dışarıya bağımlı olduğumuz sürece, durum aleyhimize gelişecektir. İhracatta sanayi mallarının payı artıyor ama, bunlar katma değeri çok az olan sanayi ürünleri. Böyle bir dış ticaret yapısı Türkiye'yi önemli ölçüde zorlar. Bu bakımdan dış ticaretin yapısının değiştirilmesi gerektiği kanısındayım. Türkiye eğer dış ticarete daha fazla ağırlık verip de aşırı hedeflere gidecekse, yani ilerde 15 ya da 20 milyar dolarlık ihracatı hedefliyorsak; milli gelirin aşağı yukarı % 50'si dış ticarete konu olacak demektir ki, o zaman refah kaybı daha da önemli olur. Şu aşamada milli gelirin ancak ılımlı oranda bir kısmı dış ticaret konusu oluyor. Halbuki milli gelirin % 50'si % 60'ı dış ticaret konusu olur da Türkiye'nin dolar ola-

rak milli geliri düşerse, o gerçekten ciddi bir gösterge olur. Ama şimdilik Türkiye'nin dışa açılmasının fakirleştiren büyümeye neden olacağını söylemek mantıksız olur.

ALKİN — Tabii ihracatın yapısını değiştiremediğimiz takdirde.

AKGÜÇ — Evet. Benim bu aşamada söyleyeceğim şeyler bunlar. Önemli bir nokta daha var. Tabii bu refah mukayeselerinde kişi başına dolar olarak ifade edilen gelirden ziyade birtakım fiziksel ölçüleri kullanmak gerekir. Siz de demin bahsettiniz. 10 bin kişiye düşen otomobil, telefon, televizyon, doktor sayısı, okuma yazma oranı vesaire... Türkiye'de refah seviyesini bu fiziki ölçülere vurduğumuz zaman, maalesef OECD ülkeleri arasında ve komşularımıza nazaran da bir hayli geride olduğumuzu görüyoruz. Bence kişi başına Türk Lirası'na kıyasla daha anlamlıdır bu fiziki ölçüler.

ALKİN — Sayın Ülken, biliyorsunuz beraberce basit bir hesaplama yapmıştık. Batı ülkelerinde et, elma, portakal, patates, lahan, ıspanak, domates (vs.) gibi bellibaşlı besin maddelerinin fiyatları ile Türkiye'deki fiyatları kıyaslamıştık ve cari kurlar üzerinden Batı ülkelerindeki fiyatların, Türkiye'deki fiyatların hemen hemen iki katı olduğunu bulmuştuk. Örneğin, Türkiye'de besin maddeleri üretimi herhangi bir Batı ülkesindekinin eşitse ve bu üretim rakamları Türkiye'deki fiyatlarla çarpılıp dolar kuruna bölünürse, ortaya çıkan refah rakamı da yarı yarıya olacaktır. Şu halde bugün bir Batı ülkesinde kişi başına gelir örneğin 10.000 dolar ve Türkiye'de 1.000 dolarsa, orada kişi başına fizik tüketimin Türkiye'nin 10 katı olduğunu söylememiz mümkün değil. Sayın Ülken, bu noktadan başlayarak diğer Sayın konuşmacıların belirttikleri fi-

kirler ve açık oturumu başlatırken sorduğumuz sorular kapsamında sizin fikirleriniz nedir?

enflasyon oranı göz önünde tutulduğunda, gelir paylaşımındaki bozulmanın getirdiği nispi bir fakirleşme söz konusu olabilir

ÜLKEN — Hepimizin, her zaman ittifak halinde olduğu konu, bizim milli gelir hesaplarımızın fazla güvenilir olmadığıdır. Bunun üzerinde hiçbirimizin itirazı yok. Ancak elde bunlar olduğuna göre, şimdi bu ra-

Prof. Dr. Yüksel ÜLKEN

kamları göz önünde tutarak, deyim yerinde ise belli bir durum muhakkemesi yapmak zorundayız. Tabii sadece dolar üzerinden milli gelirin hesaplanması yanında, nüfustan kalo-

ri hesabına, okur-yazar oranından tarım kesiminin ilkelliğine kadar belirli sayıda birçok ölçüt yardımıyla daha kapsamlı ve fakat daha gerçekçi bir hesaplama yapmamız mümkün. Ama şimdilik bunlar, bizi bugünkü tartışmamızda pek fazla bir yere götürmez. Ancak birleştiğimiz nokta, bunların eksikliğidir ve parasal milli gelir hesaplarına güvenilirlik derecesinin az olduğudur. Şimdi soru şöyle: «Acaba Türkiye fakirleşiyor mu?» Sanıyorum bu soru dolar cinsinden sorulmuştu. Ben durumu somutlaştırmak için bazı rakamlar da getirdim. 1979 yılında ülkemizde binde 4 negatif bir büyüme hızı var. Bu negatif oran 1980'de daha da büyümüş ve % 1.1 olmuş. Bu durumda kişi başına gelirden dolar hesabı ile gerilemeyi anlamak mümkün. Fakat 1981'de % 4.1, 1982'de % 4.6, 1983'de % 3.3 ve nihayet geçen yıl yani 1984'de % 5.9'a ulaşan bir kalkınma hızı karşısında, yine kişi başına gelirin dolar olarak gerilemesine bakarak, «Türkiye giderek fakirleşiyor.» diyebilir miyiz? Belli ölçüde bir fiziki gelişmenin ifadesi sayılabileceğimiz ve o şekilde sergilenmesi mümkün olan bu kalkınma hızlarına rağmen, kişi başına gelirin dolar hesabıyla reel olarak düşmesini anlamak mümkün değil. Ve buna dayanarak «Türkiye'de bir fakirleşme söz konusudur.» diye bir yargıya varmayı doğrusu ben pek mümkün görmüyorum.

Konuyu enflasyon oranı ile birlikte düşündüğümüzde, bir fakirleşmenin söz konusu olmasından ziyade, bir gelir paylaşımındaki büyük bozulmanın getirdiği nispi bir fakirleşme sözkonusu olabilir. Yani global olarak Türkiye'nin fakirleşmesi söz konusu değil, ama gelir paylaşımındaki büyük bozulma, özellikle sabit ve dar gelirli aleyhine gelişen durum dolayısıyla, bu kesimlerin nispi olarak fakirleşmesi söz konusu olabi-

lir. Belki böyle bir yorumda birleşebiliriz. Ama global rakamlar karşısında Türk ekonomisinin fakirleştiğini söylemek mümkün değildir. Bu yorumlar hem biraz iktisat dışı, hem de insanın mantığını tırmıyor. Sabit kurun uygulandığı dönemde yapılan bir hesaplama ile şimdi değişen kurlarla yapılan bir hesaplama, şüphesiz farklı sonuçlar verecektir. Biliyorsunuz, Türkiye'de genelde sabit kur uygulandığı dönemlerde döviz kurları idari kararlarla tespit ediliyordu. Eğer bir hükümet gelip de,

bugün doları mesela 250 lira olarak tespit etse, adam başına gelirin hemen 2.000 dolara çıktığını mı söyleyeceğiz? Bunlar çok nispi şekilde yapılmış hesaplardır. Ve homojen kılınması gerekir. Farklı devrelerin farklı hesaplama tarzlarıyla mukayese yapılması, sanıyorum ki bizi böyle bir yanlış yoruma götürmektedir.

URAS — Müsaade ederseniz burada bir saplama yapmak istiyorum. Efendim, biz konuyu dört iktisatçı olarak inceliyoruz. Ve biz iktisatçı olarak konuyu birtakım rakamlarla

T.C. ZİRAAT BANKASI'na

gelin

**tasarrufunuzla
ulusal
kalkınmaya
katılın**

ifade etmek istiyoruz. Şimdi, kendimizi iktisatçılıktan arındırır; Anadolu'yu gören, bilen, yaşayan kişiler olarak düşünürsek; Türkiye'deki sürekli gelişmeyi farketmemek mümkün değil. Bizim çocukluğumuzda, evlerdeki yaşam şartları, memur çocuğu olduğumuz halde, oldukça düşüktü. Bizim memur çocuğu olarak eskiden elimizde olmayan birtakım imkânlar, bugün hizmet kesiminde çalışan ya da köy kesiminde bulunanlarda var. Şunu kabul edelim ki, Türkiye'de bir iyileşme var. Türkiye'de rakamsal olarak bazı konularda ne kadar bozukluk olursa olsun, genelde bir iyileşme var. Aç ve açlıkta kimse yok. Ama bu demek değildir ki Türkiye hızla iyiye gidiyor.

ALKİN — Hızlı veya yavaş, bugün veya arızalı: devamlı bir gelişme olduğu açık.

URAS — Türkiye'de bir de dışa açılma diye bir faktör var. Türkiye dışa kademeli olarak açıldı. 1950 - 60 arasında yollar yapıldı, köy ekonomisinden şehir ekonomisine geçildi. Herkes şeker kullandı, bez kullandı. Ondan sonra 1960'larda bir başka aşama daha oldu. Türkiye'den bir milyon kişi Almanya'ya gitti. Şimdi iki milyon kişi yurt dışında yaşıyor. Bu iki milyon kişi devamlı gidiyor, geliyor. Daha sonra televizyon çıktı. Şimdi herkes, yani kişi başına 1.000 dolar geliri olan bir ülkede herkes, kişi başına gelirin 18.000 dolar olduğu bir ülkedeki hayatı görüyor ve aynı hayat tarzının Türkiye'de uygulanabileceğini zann ediyor. Oysa orada çalışanların sabahleyin kaçta işe gittiğini bilmiyor. Onların işe gittiği fabrikanın ekonomik genişliğini bilmiyor. Onların fabrikasında uygulanan teknolojiyi bilmiyor. Tabii vatandaşın bu meselede taksirleri yok. Ama Türkiye'deki işçi kamyonu treyleri yaparken, Almanya'daki Türk iş-

çisi airbus uçağının önemli bir parçasını yapıyor. Bu konuda suç tabiidir ki işçinin değil. Ama bizim organizasyonda bir bozukluğumuz var. Demek ki biz kişilere, çalıştıkları ölçüde refahlarını arttıracak şartları sağlayacak imkânları temin etmek zorundayız.

ihracatın teşvikinde aşırılığa gidilirse, fiyat fedakârlığı yapılacağından, dış ticaret hadleri aleyhimize dönebilir; bu durumda fakirleşme olayını yaşayabiliriz

ALKİN — Sayın Akgüç'e soruyu sizin bıraktığınız yerden yöneltmek için şöyle bir yorumda bulunayım. Aslında ben tüketim ekonomisinin lehinde olan bir kişiyim. Yani tüketim ekonomisini israf saymıyorum. Ne kadar çok tüketim özlemi olursa, sizin söylediğiniz bütün sakıncalara rağmen, kişilerin o kadar gayrete geleceğini ve belki de Türk ekonomisinde etkinliğin ancak bu sayede sağlanacağını düşünüyorum.

URAS — Sayın Alkin, müsaade eder misiniz?.. Bana bir yabancı şirketin yöneticisi şöyle dedi: «Yahu siz ne kadar safsınız. 50 milyonluk bir pazar, sanayileşme için bulunmama-cak bir nimettir. Siz şimdi 50 milyonluk pazarı unutup sanayicilere 'Dış pazar için mal yap.' diyorsunuz. Halbuki siz önce 50 milyonluk pazar için mal yapacaksınız. 50 milyonluk pazarda, 50 milyonluk alım gücünü karşılayacak mal yaptıktan sonra, Avrupa ülkelerine de mal satabilecek avantajlı imkânlarla kavuşacaksınız.»

Biz bunları unutuyoruz. Bu 50

milyon insan, Türkiye'nin fakir olması nedeniyle, henüz yemeye içmeye müstahak değildir, biraz daha kemer sıksın; diyoruz. Üstelik bunları 1940'dan beri söylüyoruz. Bu, acaba bir çelişki değil mi?

ALKİN — Tabii burada bir kavram karışıklığı var. Çünkü 50 milyonluk bir nüfusa dayanan içe kapalı bir sanayileşme modelinde dahi; gerekli enerji, hammadde, makina ve teçhizat ithalini; yine ancak dışarıya mal ve hizmet satarak kazanacağınız dövizlerle gerçekleştirebilirsiniz.

ÜLKEN — Sayın Uras'ın atıf yaptığı yabancı'nın dediği ilk bakışta doğru gibi görünüyor, ama belki de onun bilmediği bir durum var. Elli milyonluk Türkiye, maalesef bir zamanlar dünyanın ihracat yönünden en geri ülkesi idi. İster kapitalist olsun, ister kollektivist olsun; ister az gelişmiş olsun, ister gelişmiş olsun; yapılan araştırmalara göre ihracat yönünden Türkiye'den daha geri ülke yoktu. Yani ihracat yetersizliği Türkiye'nin ne sistem sorunudur, ne ekonomisinin geriliğidir, ne de 50 milyonluk nüfusedir. Ama bir olgu var. Türkiye dışa dönüklüğe yani ihracata hiç alışmamış, ihracatı sevmemiş bir ülkedir; dolayısıyla normal olarak gelmesi gereken yer için de dışa açılmak mecburiyeti vardır. Belki Sayın yabancı bu çapta bir ihracattan hoşlanmama durumunu bilmeyebilir.

AKGÜÇ — Efendim, bizde bazı özentiler var. Mesela deniliyor ki; milli gelirin % 30'unu, % 40'ını ihraç edelim. Bence buna gerek yok. Çünkü bizim ülke, Sayın Uras'ın da vurguladığı gibi, büyük sayılabilecek bir ülkedir. Büyük ülkelere baktığımız zaman, ihracatın milli gelire oranı daima düşüktür. Alın Amerika Birleşik Devletleri'ni, hatta ihracatta

büyük aşama yapmış olan Japonya'yı, milli gelirin ancak % 11 - 12'si kadar ihracat yapılır bu ülkelerde. Tabii Sayın Ülken de haklı. Biz ihracat konusunu uzun süreler ihmal etmiş bir ülkeyiz. Sadece mal ihracatını değil, hizmet ihracatını da uzun süreler ihmal etmiş bir ülkeyiz. Ama şimdi ihracatın teşvikinde aşırılığa kaçmamak gerek. Ne eskisi gibi ihracatımızın milli gelire oranı % 3'lerde, % 4'lerde kalsın; ne de dış ticaret hadlerini aleyhimize çevirme pahasına, ihracatımızı milli gelirimizin % 30'una, % 40'ına çıkartalım. Buna gerek yok. Türkiye'de maalesef devamlı bir ekstremden diğer ekstremlere gidilir. Türkiye'nin milli gelirinin % 11'i, % 12'si kadar ihracat, bana makul bir ihracat gibi geliyor. Bu konuda da aşırılığa gittiğimiz zaman, sanyorum şöyle bir olayla karşılaşırız. Dış ticaret hadlerimizi zorlayarak aleyhimize çeviriyoruz. İlle ihracatı fazla yapalım demek, fiyat fedakârlığı yapmak demektir. Fiyat fedakârlığı da tabii dış ticaret hadlerini aleyhimize çeviriyor. Bu oranı daha da yükseltirsek, korktuğumuz o fakirleşme olayını yaşayabiliriz. Çünkü daha fazla mal satacağız, buna mukabil dışardan daha az mal almış olacağız.

ÜLKEN — Fakat ihracat içinde sanayi mallarının ağırlığı arttıkça, dış ticaret hadlerinin aleyhe dönüş hızı yavaşlayabilir.

AKGÜÇ — Sayın Ülken, Türkiye'de sanayi malı dediğimiz ürünler, aslında gelişmiş ülkelerde sanayi ürünü olarak kabul edilmeyen mallardır; pamuk iğliği, tekstil, gıda maddeleri gibi...

ÜLKEN — O halde daha gerçek anlamda, onların da anladığı standartlarda sanayi malı ihracatı arttıkça, dış ticaret hadleri tekrar lehde bir yol izlemeye başlayabilir.

türkiye faktör yoğunluğu fazla olan malları ihraç etmeye yönelmelidir; dış ticaretin yapısı değiştirilmelidir

AKGÜÇ — Tabii. Bunun için benim öteden beri özlemim şu : Türkiye faktör yoğunluğu daha fazla olan mallara yönelsin. Yani emek-yoğun da olsa, daha çok vasıflı işçi kullandığı malları ihraç etsin. Sanayi ürünü ihraç ediyor ise, daha çok serma-

Dr. Öztin AKGÜÇ

ye-yoğun teknolojinin gerektirdiği malları ihraç etsin. Çünkü ihraç etmiş olduğumuz sanayi ürünleri de büyük ölçüde tarımsal karakterlidir. Bu yapıyı değiştirmenin gerektiği kanısındayım. Bu yapıyı değiştirebilirsek, dış ticaret hadleri dahil, hatta dış ödemeler dengesi dahil, birçok sorunumuzun daha kolaylıkla halledilebileceği görüşündeyim. İkinci nokta da

şu : Tabii ki Türkiye'de mutlak bir refah gerilemesinden söz edilemez. Bu mantağa da aykırı, gözlemlere de aykırı... Belki gelir dağılımının bozulması dolayısıyla kısmi olarak bir refah azalışı olan kesimler vardır; ama, genelde Türkiye'de refahın arttığını kabul etmek gerekir. Burada zannediyorum en önemli nokta şudur : Bizim refah artış hızımızla, bize benzer ülkelerin ya da komşularımızın refah artış hızı farkları nedir? İşte bu, bençe gündeme getirilip tartışılması gereken bir konudur. Yoksa salt olarak Türkiye'de tabii ki refah artmıştır. 1979'a nazaran da refah artmıştır.

URAS — Mesela Yunanistan'ın on yıllık geçmişini bir yazımda inceleyecek olmuştum. Yunanistan'ın son on senede çok önemli gelişmeler sağladığı ortaya çıkıyor; kişi başına refah göstergeleri bakımından. Özellikle bir hususa dikkat ettim. Biz hep Yunanistan'ın refahının denizcilik ve tarım gelirlerinden kaynaklandığını farzediyoruz. Oysa diğer sektörlerde de çok olumlu göstergeler var. Aynı şekilde sosyalist blok ülkelerinde, Bulgaristan'da, Yugoslavya'da, Romanya'da da benzer gelişme faktörleri var. Refahı gelişen ülke teknolojiyi de yaratıyor; teknolojiyi daha iyi kullanıyor, teknolojik üretim yapıyor. Sonuçta dünya pazarına şu veya bu şekilde çıkıyor.

ÜLKEN — Sayın Uras'ın söze başlarken yaptığı ayrıma zaten aslında tamamen katılmak gerek. Yani ülkelerin sınıflanmasında sanayileşmiş toplumlar ile refah toplumları arasındaki farkı mutlaka belirtmek gerekir. Bugün dünya haritasına baktığımızda, Amerika yanında, dünyada sanayileşmiş ikinci ekonomi Sovyetler Birliği'dir. Ama sanayi yönünden ikinci durumda olan Sovyetler Birliği, refah göstergeleri bakımından ikinci değildir. Yani Sayın Alkin'in vurgu-

ladığı tüketim karakteri taşıyan toplum açısından, hatta İtalya seviyesinde bile değildir. Dolayısıyla bu ayrımı yapmamız halinde sanıyorum ki birçok yanlış anlamın engellenmesi mümkün olacaktır.

ALKİN — Evet, aynı fikirdeyim. Örneğin bugün Yunanistan'da hatta Portekiz'de kişi başına gelir Türkiye'nin çok üstünde gözüküyor ama, ayrıca global olarak sanayi gücü ve ekonomik potansiyel mukayesesi yapmak lazım. Herhalde Türkiye'nin toplam olarak sanayi ve ekonomi potansiyeli Yunanistan'ın ve Portekiz'in çok üstünde.

URAS — «İdi» diyorum Sayın Alkin. Şimdi sanayileşmenin göstergesi, yıllık çelik üretimi, çimento üretimi gibi rakamlar değil. Bugün dünyada ileri teknoloji derecesi sanayileşmenin göstergesi olarak kullanılıyor. Ama Türkiye'de o bizim klasik bildiğimiz sanayi ölçüleri de durdu. Yani biz artık yeni demir-çelik fabrikası yaratmıyoruz. Demir-çeliği dışardan ithal ediyoruz. Yeni çimento tesisi yaratmıyoruz. Mevcut tesisleri idare edecek kadar elektrik üretiyoruz. Halbuki ilk planlı dönemlerde üretim hedefleri tespit edilirdi. Biz bunları da bıraktık şimdi. Artık «Acaba senede elli bin

konut yapabilir miyiz, yapamaz mıyız?» sıkıntılarını içindeyiz.

AKGÜÇ — İkiyüz bin konut yaptığımız yıllar olmasına rağmen...

URAS — Evet buna rağmen, şimdi «Elli bini yapar mıyız?» diye tartışıyoruz.

ALKİN — Aslında şu yeni teknoloji ve altyapı yaratma da ilginç bir konu. Dikkatli olmak gerek. Roman ya yeni teknoloji yarattı da ne işe yaradı? Şimdi büyük sıkıntılar içerisinde. Polonya'nın altyapısı son derece güçlüydü de bu altyapıyı şimdi nasıl kullanmaktadır? Ya Çekoslovakya'nın sıkıntıları... Yugoslavya, imreneceğimiz sanayileşme hamlesi yaptı da, şimdi ekonomisi ne durumda? Yani aslında hedefleri planlasanız bile bu hedefler ve politikalar yanlışsa, yine dönüp dolaşıp bunalıma girmek işten bile değil.

URAS — Sayın Alkin, bizim başarısız yönlerimiz var, onların da başarısız yönleri var. Yalnız şunu arzetmek istiyorum. Türkiye'nin demir ve çeliğe ihtiyacı var. Sadece ağır sanayi kuralım diye değil. Eğer Türkiye'de biz senede ikiyüz bin tane konut yaparsak, Türkiye'nin dışardan demir ithal etmesi lazım. Türkiye ikiyüz bin tane konut yapacaksa, dışardan çimento ithal etmesi lazım. Türkiye eğer buğday üretiminde kendine yeterli olmak istiyorsa, dışardan gübre ithal etmemiz lazım. Yani demek ki Türkiye'de kimya tesislerimizde çok büyük fakirleşme var. Yani birakınız ileri kimyayı, temel kimyevi ürünleri bile kendi tesislerimizde yapamaz durumdayız. Biz hep madenlerimizle öğünürüz. Yeraltındaki fakir madenler yönünden zengin bir ülke iken, çocuklarımızı hep «Dünyanın en zengin madenlerine sahip ülkeyiz.» tezine yıllardır inandırmaya çalıştık. Halbuki görüyorsunuz ki şimdi en basit tesisleri kullanmak için Brezilya'

◆ Kendine değer ver ve onun erdemlerini olgunlaştır. Çünkü sen bedenle değil ruhunla insansın.

Gazali

◆ Basit bir adamın elinden geleceğini yapmaya çalışması, zeki bir adamın tembelliğinden çok daha değerlidir.

Baltasar Gracian

dan, Madagaskar'dan kömür ve linyit getirmek gerekiyor. Hani biz dışarıya bağımlı olmamak için bu kömür santrallerini kuruyorduk? Şimdi tam tersine bir durum oldu. Bunları da dikkatinize arz ederim, efendim.

Prof. Dr. Erdoğan ALKİN

ALKİN — Ortaya bir soru atayım. Acaba sürekli yanlış uygulanan politikalarından mı zaman kaybettik?

türkiye'de özellikle sabit ve dar geliri kesim aleyhine gelişen bir durum var; ayrıca iç tasarrufların ve yatırımların milli gelire oranı düşmektedir

ÜLKEN — Mutlaka. İlk soruya yeniden gelirsek, benim söylemek istediğim, hepimizin üzerinde anlaştığı durum şu : Özellikle sabit ve dar

gelirli aleyhine gelişen bir durum var. Ama genel bir fakirleşme söz konusu değil. Ayrıca Türkiye'de kişi başına refah da gerçekte 1000 dolar değil, daha fazla. Somutlaştırmak için örnek vereyim: Son zamanlarda gazeteler mutfak masrafı diye bazı anketler yapıyorlar. Bir ailenin aylık mutfak masrafı 50 bin lira diyelim. 50 bin lirayı dolar bazına vurursak, yuvarlak 100 dolar tutar. Şimdi 100 dolarla dört kişilik bir ailenin mutfak masrafını Avrupa'da ve Amerika'da karşılayabilir misiniz? İmkânsız. Yani Sayın Alkin'in ileri sürdüğü doğrultuda düşünersek; belli bir fiziki tüketimin alım gücüyle karşılaştırılması halinde, kişi başına geliri onbin dolar olan bir ülkenin Türkiye'nin on misli fiziki refah düzeyinde olduğunu söylemek çok zor.

URAS — Sayın Ülken, burada işte ben bu nedenle fiziki büyüklüklere temas etmek istiyorum. Ben Planlama'nın ilk yıllarında orada çalışma şansına kavuşmuş bir kişi olarak, daha bazı inançlarımı kaybetmedim. Eğer biz o ilk günlerdeki hızı devam ettirseydik, mesela kendimize beşer yıllık belli büyüklüklerde hedefleri tespit etseydik; yani birinci beş yılda demir üretimimiz 2 milyon ton olacak, ikinci beş yılda 4, üçüncü beş yılda 6, dördüncü beş yılda 8, altıncı beş yılda 10 milyon ton olacak deseydik ve bu hedeflere ulaşabilseydik; herşey şimdi başka türlü olurdu. Bu demir üretimi Türkiye'de yeni sanayileşmeye ya da sosyal alanlara imkân verecekti. Konut sektöründe daha ucuz demir kullanacaktık. Yeni gemi yapılıyordu. Bunun gibi gübrede hedeflerimiz aynı şekilde gitseydi, tohumda aynı şekilde gitseydi, çimentoda aynı şekilde gitseydi; bunların ülkeye getireceği ek iş imkânları, hem Türkiye'de çalışma şartlarını, yani istihdam olanaklarını genişlettirecek, hem de buna bağlı olarak diğer bir takım göstergeler daha iyi olacaktı.

Unutmayınız ki Türkiye 1990'lara doğru telekomünikasyonu güçlendirirken, bakırını dışardan ithal edip, kablo-sunu dışardan ithal edip, dünya pazarlarının gönüllerini hoplatacak kadar büyük ihaleler çıkartıyor. Halbuki Türkiye planlı dönemin daha başında bakır kompleksini yaparken, dünyanın en iddialı bakır tesislerinden birine sahip olma ümidinde idi. Demek ki halkın refahını sadece politik göstergelere, sadece mutfak masrafına bağlayamıyoruz. Yani mutfak masrafının sonu da, gene o bizim demir fabrikasını geç kurmaktaki hatamızda, çelik fabrikasını geç kurmaktaki hatamızda, çimento fabrikasını kurmaktaki gecikmemizde ortaya çıkıyor, gibi geliyor bana.

ÜLKEN — O konuda hiçbir ihtilafımız yok zaten. Yani uzun vadede, özellikle II. Dünya Savaşı'ndan sonra Türkiye'de uygulanan iktisat politikalarının getirdiği sonucu, genelde pek başarılı sayabilir miyiz, bilmiyorum. Bir çalışmamda, 1948'de Türkiye ile Yunanistan'ın milli gelir rakamlarını mukayese etmiştim. Bizimki 160 dolar civarında iken, Yunanistan'ın 80 dolar idi; hemen II. Dünya Savaşı'ndan sonraki dönemde. Bugünkü rakamlar da meydanda. Yani dolayısıyla iktisat politikasının yaptığı hataların bizi istediğimiz ya da özlemlediğimiz noktaya getirmede muhakkak. Daha az hata yaparak çok daha iyi yerde olabilirdik.

URAS — Yani, halkımız tembel olduğu için kişi başı gelir daha hızlı artmadı, denemez. Halkımızı yönetenler beceriksiz olduğu için halkımız bu duruma düştü.

AKGÜÇ — Sanıyorum iki noktayı daha açıklamakta yarar var. Son zamanlardaki iki olumsuz gelişmeyi vurgulamakta... Birincisi, evet milli gelir rakamlarına pek inanmıyoruz ama, bu inanmadığımız milli gelir rakamları bile bize şunu gösteriyor :

Türkiye'de iç tasarrufların oranı 1979'lara nazaran bile düşmüş. Bu çok olumsuz bir gelişmedir. Bir ekonomide iç tasarrufların oranındaki düşme çok olumsuz bir eğilimdir. İkinci, buna bağlı olarak yatırımların milli gelire oranı da düşüyor. Bir de yatırımların dağılımı son derece önemli. Şiddetli enflasyon dönemleri, bir de hızlı devalüasyon, firmaları yeni yatırımlardan daha çok yenilemelere götürüyor. Yeni tesis kuramadığımız zaman, üretim kapasitemizi genişletmediğiniz zaman, bunun sıkıntıları uzun yıllar sonra kendini daha açık olarak gösterir. Nitekim İstanbul Sanayi Odası'nın çalışması gösterdi ki, son beş yılda 100 büyük firmanın istihdam artışı ancak yüzde 2'dir. Bu istihdam açısından önemli bir gösterge. Son yıllarda izlenen politika, Türkiye'de yeni kapasite kurmaktan ziyade, mevcudu modernize etme, yenileme eğilimi yarattı. Bu eğilim uzun vadede etkisini olumsuz olarak gösterecektir. Yani açıkça söyleyeyim. Geçmişte hatalar yapıldı. Bugün de bu hatalar düzeltilmiş değil, benim kanaatime göre.

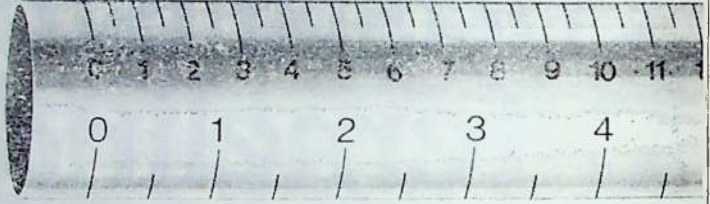
ALKİN — Sayın okuyucular, bugünkü açık oturumda; Türkiye'de dolar olarak kişi başına düşenin bir topyekün fakirleşme anlamına gelmediği, ama bazı kesimlerin gelir dağılımındaki bozulma nedeniyle nispi olarak fakirleştiği, 1000 dolarlık kişi başına gelirin Türkiye'deki gerçek refah ortalamasını göstermediği; noktaları üzerinde bütün tartışmacılar anlaşmış oldular. Ayrıca Türkiye'nin dışa açılma stratejisinin bugünkü boyutlarıyla fakirleştiren büyümeye neden olamayacağı noktası üzerinde de ittifak ettiler. Tartışmaya katılanlara teşekkürlerimi sunarım.

Dergi'nin Notu : Yukarıda sunulan «Açık Oturum» 20 Mayıs 1985 tarihinde yapılmıştır.

**Dıřbank
bařarisinin
temelinde
tutarlı
bankacılık
anlayışı
vardır.**

DIřBANK
Çađı aşan banka

Ulusal endüstrimizin uluslararası ölçüsü: **Borusan**

Borusan, geniş ürün yelpazesi, büyük üretim kapasitesi ve ürünlerinin üstün kalitesiyle ülkemizin çelik endüstrisinde önde gelen kuruluşlarından. Borusan, ülkemizde kazandığı seçkin yeri, ürünlerinin uluslararası

standartlara uygunluğuyla, yurt dışında da kazanmıştır. Bugün Borusan ürünleri Ortadoğu, Avrupa ve Amerika'da giderek büyüyen bir pazara sahiptir. Borusan, ülkemiz endüstrisinin uluslararası ölçülere erişmiş bir kuruluşudur.

BORUSAN

İSTİKBAL TİCARET T. A. Ş.
Borusan Binası 523-533
Selâpazarı-İstanbul

Tel: 144 87 50 (9 hat) Telex: 24190 brs tr

3182 Sayılı Bankalar Kanunu'nun Getirdiği Başlıca Değişiklikler

DR. ÖZTİN AKGÜÇ

2 MAYIS 1985 günü 18742 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 25.4.1985 tarihli ve 3182 sayılı Kanun ile, 7129 sayılı Bankalar Kanunu'nun bazı maddelerinin değiştirilmesine ilişkin 31.8.1979 tarihli ve 28 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile bankalar hakkında 22.7.1983 tarihli ve 70 sayılı Kanun Hükmünde Kararname değiştirilerek kabul edilmiştir.

Bu yazımızda, 3182 sayılı Bankalar Kanunu'nun, 70 sayılı Bankalar Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'ye (KHK) kıyasla, getirmiş olduğu başlıca değişiklikler, açıklanmaya ve değerlendirilmeye çalışılmıştır.

I - Genel Hükümler

Amaç, kapsam ve tanım maddelerini içeren genel hükümler bölümünde, 3182 sayılı Yasa, 70 sayılı KHK'ye kıyasla önemli değişiklikler getirmemiştir.

Kanunun amacı, 70 sayılı KHK'de olduğu gibi, tasarrufları korumak ve ekonomik kalkınmanın gereklerine göre kullanılmalarını sağlamak üzere bankaların kuruluşunu, yönetimini, çalışma esaslarını, devir, birleşme ve tasfiyeleri ile denetlenmelerini düzenlemek olarak belirtilmiştir.

Kapsam maddesinde bir değişikliktir yapılmamış, tanımlara, Bankalar Kanunu'nun uygulanmasında, Bakanlığın, Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın bağlı bulunduğu bakanlığı; Müsteşarlığın da, Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'nı ifade ettiği eklenmiştir. Bu tanımla, bankaları denetim ve gözetim görev ve yetkisi Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'na ve bu müsteşarlığın bağlı bulunduğu bakanlığa verilmiş olmaktadır. Maliye Bakanlığı, bankaların denetim ve gözetiminde yetkili ve etkili bir kamu organı olmaktan çıkmakta; yetkiler Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'nda ve bu müsteşarlığın bağlı olduğu veya olacağı bakanlıkta toplanmaktadır.

Ayrıca tanımlar bölümünde, «yedek akçeler» tanımı değiştirilmiştir. Yeni tanıma göre, «yedek akçeler» bu kanunun 32 nci maddesine Türk Ticaret Kanunu ve ilgili kanunlar ile bankaların anasözleşmelerine göre ayrılan ve bankanın üç aylık hesap özetlerinde görülen yedek akçeler toplamından, varsa bilanço zararının düşülmesi sonucunda elde edilen bakiyeyi ifade etmektedir. 70 sayılı KHK'de, T. Ticaret Kanunu'nun 466

ve 467 nci maddelerine göre ayrılan yedek akçeler, ifadesi kullanılırken; 3182 sayılı Yasa'da, Türk Ticaret Kanunu'na göre ayrılan «yedek akçeler», şeklinde daha genel bir ifade yer almış ve ilgili kanunlara göre ayrılan yedek akçeler de, yedek akçe kapsamına dahil edilmiştir.

II - Bankaların Kuruluşu

3182 sayılı Yasa, bankaların kuruluşu ve yabancı bankaların Türkiye'de şube açmaları konusunda bir yenilik getirmemiştir.

«Türkiye'de bir bankanın kurulması veya yabancı ülkelerde kurulmuş bir bankanın Türkiye'de şube açması için Bakanlar Kurulu'ndan izin alınması,

Türkiye'deki bankaların;

a) Anonim ortaklık şeklinde kurulmaları,

b) Ortak sayısının 100'den az olmaması,

c) Kurucuların müflis olmaması veya yüz kızartıcı suçlardan mahkûmiyetlerinin bulunmaması,

d) Hisse senetlerinin tamamının ada yazılı olması, nakit karşılığı çıkarılması, itibari değerlerinin 100 bin liryı geçmemesi ve menkul kıymetler ve kambiyo borsasına kote edilmesi,

e) Merkez şube dışındaki her şube için sahip olmaları gerekli özkaynak tutarı hariç olmak üzere, özkaynaklarının 1 milyar TL'den az olması,

f) Anasözleşmelerinin bu kanun hükümlerine uygun olması,»

gibi koşullar yeni olmayıp, 70 sayılı KHK'de de yer almış idi.

3182 sayılı Yasa'nın bu konuda getirdiği en önemli değişiklik, bankalarda pay sahipliğine ilişkin sınırlamaları kaldırmış olmasıdır.

Holding bankacılığını önlemek,

holdinglerin bankalar üzerinde etkinliğini azaltmak amacıyla, 28 sayılı KHK'de bankalarda pay sahipliğine ilişkin sınırlama öngörülmüş idi. Anılan KHK'nin 4/e maddesinde «Çalışanların çoğunluğunun yararlandığı yardım ve sosyal güvenlik vakıfları, dernekleri ve sandıkları ile sendikalara ait sermaye payları toplamının % 40'dan; diğer ortakların herbirine ait sermaye payının (ana, baba, kardeş, eş ve çocuklar ile bunların sermayesinin çoğunluğuna tek başına ya da birlikte sahip oldukları ortaklıklara ait paylar bir tek kişiye ait sayılır) % 30'dan fazla olmaması zorunludur.» hükmüne yer verilmiş idi. Daha sonra bu sınırlama gevşetilmiş, anılan madde nin yerini 70 sayılı KHK'de «sermayelerinin en az % 75'inin gerçek kişilere veya şahıs şirketleriyle sermayedeki payları % 10'u aşmamak kaydıyla hisse senetleri ada yazılı ve ortakların en az % 51'i gerçek kişi olan sermaye şirketlerine ait olması» hükmü yer almış idi. 3182 sayılı Yasa ile bu gevşek sınırlama da kaldırılmış, böylece bankalarda pay sahipliğine ilişkin sınırlamalar, uygulamaya dahi konulamadan, son verilmiştir.

Yasanın bu bölümünde, bankaların kuruluş izninin iptaline ilişkin 9 uncu maddeye de bir ilave yapılmış; kuruluş kararnamesindeki şartları yerine getirmeyen bankaların da izinlerini Bakanlığın önerisi üzerine Bakanlar Kurulu'na iptal olunacağı maddeye eklenmiştir.

III - Bankaların Faaliyete Geçmesi

3182 sayılı Yasa, «Bankaların Faaliyete Geçmesi»ne ilişkin Üçüncü Bölüm'de 70 sayılı KHK'de yer alan hükümleri yinelemiş, bu bölümde getirdiği tek değişiklik, «Mevduat Ka-

bulüne Yetkili Olmayanlar» başlığını taşıyan 13 üncü maddeye eklenen 4 üncü fıkra ile «Kalkınma ve Yatırım Bankaları'nın genel esaslar dairesinde tahvil, bono ve benzeri menkul kıymet ve kıymetli evrak ihracı suretiyle sermaye piyasasından kaynak sağlamalarının mevduat sayılmayacağı» açıklığı kavuşturulmuştur.

IV — Şube'er

Yeni yasa, banka şubelerini düzenleyen Dördüncü Bölüm'ünde de, 70 sayılı KHK'nin hükümlerini yinelemiştir.

Bankalar, merkez şubeleri hariç olmak üzere açacakları veya nakledecekleri her şube için yine Bakanlıktan izin almak zorundadırlar. Şube açma izninin usul ve şartlarında herhangi bir değişiklik yapılmamıştır.

Şubeler için gerekli özkaynak, 70 sayılı KHK'deki ölçülere göre saptanmıştır. Buna göre Türkiye'de kurulmuş ve kurulacak bankalarla yabancı ülkelerde kurulmuş olup da Türkiye'de şube açmak suretiyle faaliyette bulunan veya bulunacak bankalar, 5 ve 6 ncı maddeye göre sahip olmaları gereken özkaynaklarına ek olarak **en az;**

a) Nüfusu 1 milyondan fazla olan şehirlerde açılmış ve açılacak her şube için 100 milyon lira,

b) Nüfusu 500 binden fazla 1 milyondan az olan şehirlerde açılmış ve açılacak her şube için 50 milyon lira,

c) Nüfusu 500 binden az olan şehir ve kasabalarda açılmış ve açılacak her şube için 25 milyon lira, özkaynak bulundurmamak zorundadırlar.

70 sayılı KHK'de anılan maddede «özkaynaklarına ek olarak ayrıca» ifadesi yer almış iken, 3182 sayılı Ya-

sa'da «ayrıca» yerine «en az» kelimesi kullanılmıştır. Buna göre bankalar, şubeleri için yukarıda belirtilen düzeylerin üstünde de sermaye bulundurabileceklerdir. «En az» deyimi ile, şubeler için gerekli özkaynak konusunda bir alt sınır çizilmiş olmaktadır.

Bakanlığın, bankalardan, mali bünyelerini veya kanuni yükümlülüklerinin yerine getirilmesindeki tutumlarını gözönünde bulundurarak, gerektiğinde belirteceği şubelerin birleştirilmesini isteyebileceği hükmü, aynen 3182 sayılı Yasa'da da yer almıştır.

V - Teşkilat ve Organlar

Yasanın «Teşkilat ve Organlar» başlığını taşıyan Beşinci Bölüm'ü; «Genel Kurul», «Yönetim Organları», «İç Denetim» ve «Ortak Hükümleri» düzenleyen dört kısımdan oluşmaktadır.

1. Genel Kurul

3182 sayılı Yasa'da, 70 sayılı KHK'nin Genel Kurul'a ilişkin hükümlerinde bir değişiklik yapılmamıştır. Yasanın bu kısmında T. Ticaret Kanunu'ndan farklı düzenlemeler; banka hakkının sınırlandırılması, banka genel kurulunda Müsteşarlığın bir temsilci buldurması ve sermaye artırılmasında özel karar yeter sayısı (nisabı)'dır.

Yasanın 18 inci maddesine göre bankanın genel kurullarında sermayenin % 1 ve daha fazlasına sahip olan ortaklar ile yönetim kurulu başkan ve üyeleri, denetçiler ve birinci derecede imza yetkisine sahip olanlar vekil olarak oy kullanamazlar. Bu sayılanların dışında kalan kimselerin vekil olarak kullanabilecekleri azami oy

sayısı, toplam oy sayısının % 1'ini aşamaz.

Sermaye artırılmasında özel karar yeter sayısı (nisabı) da şöyle düzenlenmiştir: «Banka sermayesinin artırılmasında Bakanlıkça zorunluluk olduğu bildirilen hallerde, genel kurulların sermaye artırımı konusundaki kararları sermayeyi temsil eden toplam oyların % 51'i ile alınabilir.»

Görülüyor ki, anılan düzenlemelerle bankaların genel kurullarında vekil olarak oy kullanmak olanağı sınırlandırırken, sermayenin artırılmasında zorunluluk olması hallerinde karar yeter sayısı % 51'e kadar düşürülmektedir.

2. Yönetim Organları

Bankalarda yönetim organları, yönetim kurulu, kredi komitesi, genel müdür ve yardımcılarını olarak düzenlenmiştir.

3182 sayılı Yasa'nın, yönetim kuruluna ilişkin olarak getirdiği yenilik, banka genel müdürlüğü için öngörülen şartların, süre hariç, yönetim kurulu üyelerinin yarısından bir fazlası için de aranır olmasıdır. Buna göre, banka yönetim kurulu üyelerinin yarısından bir fazlasının, hukuk, iktisat, işletmecilik, maliye, bankacılık veya mühendislik-işletmecilik dallarında yüksek öğrenim görmüş olmaları zorunlu olmaktadır.

Banka genel müdür ve yardımcılarını için, 70 sayılı KHK'nin getirmiş olduğu belirli dallarda yüksek öğrenim görme ve bankacılık, işletmecilik dallarında belli bir süre deneyim sahibi olma koşulları, 3182 sayılı Yasa'da da aynen yer almıştır (Bnk. K. m. 24).

Yeni yasada dikkati çeken husus, 70 sayılı KHK'nin geçici 4 üncü mad-

desiyle mevcut banka genel müdürleri ve yardımcılarını tanıdığı olan kazanılmış hakkın, 3182 sayılı Yasa ile kaldırılmış olmasıdır. Gerçekten anılan KHK; «24 üncü madde hükmü, bu Kanun Hükmünde Kararname'nin yayımı tarihinde banka genel müdürlüğünde ve yardımcılıklarında bulunanlar hakkında münhasıran bu görevleri süresince uygulanmaz.» hükmünü taşıyordu (70 sayılı KHK geçici madde 4/2). Yeni yasanın geçici maddeleri arasında bu tür bir düzenleme yer almamıştır. 3182 sayılı Yasa da yayımı tarihinde (2 Mayıs 1985) yürürlüğe girdiğine göre, banka genel müdürleri ve yardımcılarının ve yönetim kurulu üyelerinin, öngörülen koşullara uymaları gerekmektedir.

70 sayılı KHK ile banka yönetim kurulu üyelerinin hisse senedi tevdi yükümlülükleri artırılmış, bankalardaki «İdare Komitesi» «Kredi Komitesi» olarak değiştirilmiş idi. Bu değişiklikler, 3182 sayılı Yasa ile de aynen benimsenmiştir.

3. İç Denetim

3182 sayılı Yasa, bankalarda iç denetim konusunda 70 sayılı KHK'de bir değişiklik yapmamıştır. Bilindiği gibi 70 sayılı KHK'nin iç denetim konusunda getirmiş olduğu iki önemli yenilik, denetçilerin yüksek öğrenim görmüş ve bankacılık, hukuk ve muhasebe konularında bilgi ve tecrübe sahibi kimselerden seçilmeleri şartı ile, bankaların işlemlerinin bankacılık

❖ Hiçbir şey zor değildir; yalnız onu ufak parçalara bölmesini bilelim.

Henry Ford

ilkelerine ve mevzuatına uygunluğunu denetlemek üzere yeteri kadar müfettiş çalıştırmaları zorunluluğu idi. Yeni yasa, iç denetim konusunda, 70 sayılı KHK'nin hükümlerini yinelemekle yetinmiştir.

4. Ortak Hükümler

Ortak hükümlerde 3182 sayılı Yasa, «Bankalarda çalışması yasak olanlar»a ilişkin yeni düzenleme getirmiştir. Yeni düzenlemeye göre; «Bankalar dışında menkul kıymetler ve kambiyo borsaları üyesi olan gerçek kişilerle, tüzel kişilerin yönetiminden sorumlu bulunan ortaklar veya yönetim kurulu başkan ve üyeleri ile müdürler, hiçbir bankada yönetim kurulu başkanı, üyesi, denetçi, genel müdür, genel müdür yardımcısı veya birinci derecede imza yetkisini haiz görevli olarak çalıştırılmazlar.» (Bnk. K. m. 31/6).

70 sayılı KHK'de, bankalarda çalışması yasak olanlara ilişkin olarak «Menkul kıymet ve kambiyo borsaları acentaları ile hisse senetleri ve tahvillerin alım ve satımı ve piyasaya ihracı işlemleriyle uğraşanlar» ifadesi, 3182 sayılı Yasa'da yerini «Menkul kıymetler ve kambiyo borsaları üyesi olanlar»a bırakmıştır.

VI - Yedek Akçe'ler ve Mevduata Ait Hükümler

Bu bölümde dikkati çeken değişiklikler, Bakanlar Kurulu kararı ile bankalara muhtemel zarar karşılığı ayırma zorunluluğu getirilmesi; mevduat hesaplarının vadesinin 6 aydan daha kısa tesbit edilemeyeceği hükmünün kaldırılması; vadeli ve ihbarlı mevduata vade ve ihbar müddetinden önce çekilmesi halinde uygulanacak faizin saptanması; mevduatta zaman-

aşımı konusundaki hükmün mevduat sahipleri lehine yumuşatılması; mevduata verilecek faizin belirlenmesi konusunda Bakanlar Kurulu'nca yetkili kılınması koşuluyla T.C. Merkez Bankası'na da yetki tanınmasıdır.

1. Muhtemel Zarar Karşılığı

3182 sayılı Yasa ile, bankaların T.T.K.'nin ve anasözleşmelerinin ayrılmasını zorunlu kıldığı yedek akçe'lerden başka yıllık safi kârların % 5'ini ödenmiş sermayeleri tutarına ulaşmaya kadar «muhtemel zararlar karşılığı» olarak ayırmak zorunda olduklarına ilişkin hükmün korunmasının yanı sıra, (Bnk. K. m. 32/1); Bakanlar Kurulu, ayrıca, bankalarca verilen kredilerin durum ve özelliklerini gözönünde bulundurarak doğabilecek muhtemel zararlar için karşılık ayırtmaya ve bunlara ilişkin usul ve esasları tesbite yetkili kılınmıştır (Bnk. K. m. 32/3). Bankalar, Bakanlar Kurulu kararı uyarınca ayırmak zorunda kaldıkları karşılıkların teminatsız kalan kredilere tekabül eden kısımları, ayrıldıkları yılda Kurumlar Vergisi matrahının tespitinde gider olarak yazabileceklerdir.

Görülüyor ki, Bakanlar Kurulu, bankaların mali yapılarını güçlendirmek ve bilançolarını daha gerçekçi hale getirmek için, bankaların yasanın 32/1 inci maddesi uyarınca ayırmak zorunda oldukları «muhtemel zarar karşılığı» dışında bankalarca verilen kredilerin durum ve özelliklerini gözönünde bulundurarak doğabilecek muhtemel zararlar için karşılık ayırılmasına ilişkin usul ve esasları saptamaya yetkili kılınmıştır.

2. Mevduatın Tasnifi

3182 sayılı Yasa'ya göre de, bankalar, tasarruf mevduatını diğer mev-

duat hesaplarından ayırmak ve mevduat hesaplarını T.C. Merkez Bankası'nca tespit edilecek vade ve türlerine göre tasnif etmek zorundadırlar. Ancak 70 sayılı KHK'de yer alan «mevduat hesaplarının vadesi 6 aydan daha kısa tespit edilemez» hükmü 3182 sayılı Yasa ile kaldırılmıştır.

3. Mevduatın Çekilmesinde Uygulanacak Faiz

70 sayılı KHK'de vadeli ve ihbarlı mevduatın vade ve ihbar müddetinden önce çekilmesine bankaların muvafakati halinde uygulanacak azami faiz oranının, mevduatın yapıldığı tarihle çekiliş tarihleri arasındaki müddete göre hesaplanacağı öngörülmüşüken, 3182 sayılı Yasa'da bu durumda uygulanacak azami faizin Bakanlar Kurulu'nca belirleneceği öngörülmüştür.

4. Mevduatta Zamanaşımı

3182 sayılı Yasa'nın yeni düzenlemesine göre; her türlü mevduat, emanet ve alacaklardan son talep, işlem veya müdiin herhangi bir şekilde yazılı talimatı tarihinden başlayarak 10 yıl geçtiği halde sahipleri tarafından aranmamış olanlardan, tutarı veya değeri 5.000 lirayı aşan mevduat sahiplerinin mevcut adreslerine bir mektupla bildirildikten sonra tamamının bu sürenin bitimini izleyen takvim yılı başından itibaren 6 ay içinde bankalarca sahiplerinin isim, kimlik, adresleri ve haklarının faizleri ile ulaştıkları tutarlar gösterilmek suretiyle düzenlenecek bir cetvel ile T.C. Merkez Bankası'na devredilir (Bnk. K. m. 36/2). Anılan maddenin 70 sayılı KHK'deki şeklinde «..... tutarı veya değeri 5.000 lirayı aşan mevduat sahiplerinin mevcut adreslerine bir mektupla bildirilmek.....» yükümlülüğü bulunma-

makta idi. Yeni düzenleme ile, «10 yıl geçtiği halde sahipleri tarafından aranmamış olanlardan tutarı ve değeri 5.000 lirayı aşan mevduat sahiplerinin mevcut adreslerine bir mektupla bildirilmek» zorunluluğu öngörülmüştür.

5. Mevduata Verilecek Faizler

Mevduata verilecek azami ve asgari faiz oranlarının ve temin edilecek diğer menfaatlerin tespitinde yetkili organ, 70 sayılı KHK'de olduğu gibi 3182 sayılı Yasa'da da, Bakanlar Kurulu olarak belirlenmiştir. Ancak 70 sayılı KHK'den farklı olarak maddeye «..... veya Bakanlar Kurulu'nun salahtiyetli kılması halinde T.C. Merkez Bankası yetkilidir.» hükmü eklenmiştir.

VII — Krediler ve Diğer Yatırımlar

1. Kredi Sınırları

3182 sayılı Yasa, bankaların genel kredi sınırında bir değişiklik yapmamış, 70 sayılı KHK'nin hükmüne aynen yer vermiştir. Buna göre, bir bankanın vereceği nakdi krediler ve satın alacağı tahvil ve benzeri menkul kıymetlerin tutarı ile teminat mektupları, kefaletler, aval, ciro ve kabuller gibi gayri nakdi kredilerin toplamı öz kaynakların 20 katını aşamayacaktır (Bnk. K. m. 38/1. a).

Bankanın genel kredi sınırına ilişkin bir değişiklik getirilmemiş olmakla beraber, bankanın bir gerçek ya da tüzel kişiye verebileceği en yüksek kredi tutarı ile dolaylı kredi tanımında dikkati çeken değişiklikler yapılmıştır.

Gerçi bir bankanın, bir gerçek ya da tüzel kişiye açabileceği genel kredi sınırı aynen korunmuştur. Eski düzenlemelerde olduğu gibi, 3182 sayılı

Yasa'ya göre de, bir bankanın, gerçek ya da tüzel kişiye verebileceği nakdi ve gayri nakdi kredilerin toplamı, bankanın öz kaynağının % 10'unu aşamayacaktır.

Özel kredi sınırına ilişkin iki önemli değişiklik yapılmıştır. Eski düzenlemelerde, dış müteahhitlik hizmetlerinde kullanılmak üzere açılan kredilere ilgili maddede yer verilmezken, ancak Bakanlığın yorumu ile, dış müteahhitlik hizmetlerinde kullanılmak üzere açılan krediler % 25 sınırından yararlanırken, 3182 sayılı Yasa'da, bu husus madde metnine eklenerek, yoruma gerek kalmayacak şekilde konuya açıklık getirilmiştir. Ayrıca özel kredi sınırının, Devlet Planlama Teşkilatı'nın olumlu görüşü alınmak kaydıyla Bakanlıkça % 40'a kadar çıkarılabilmesi olanağı sağlanmıştır. İlgili maddenin yeni düzenlemesi şöyledir: «Bu oran, kalkınma planı yıllık programlarında belirtilen sektörlerdeki işlerde, ihracatta ve yurt dışı müteahhitlik hizmetlerinde kullanılmak üzere açılan ve fiilen bu işlerde kullanılan kredilerde % 25'dir. Bu oran Devlet Planlama Teşkilatı'nın olumlu görüşü alınmak kaydıyla Bakanlıkça % 40'a kadar çıkarılabilir.» Söz konusu değişiklik ile, DPT'nin uygun görüşü alınmak koşuluyla, bankalara, teşvik edilen sektörlerde faaliyette bulunan firmalara veya dışsattımcılara veya dış müteahhitlik hizmetlerine daha fazla kredi vermeleri olanağı sağlanabilecektir (Bnk. K. m. 38 - 2. b).

Ayrıca vadesi geçmiş nakdi kredilere tahakkuk ettirilen faizler kredi sınırlarının dışında tutulmuştur. Böylece faizlerini vadesinde ödeyemeyen firmalar için kredi sınırlarını aşma (depasman) tehlikesi önlenmiş olmaktadır.

Yeni yasa ile dolaylı kredi kavramının kapsamı daraltılmıştır. 70 sayılı KHK'de, bir kredinin dolaylı kredi sayılması için, bir gerçek ya da tüzel kişinin bir ortaklığın sermayesinin doğrudan veya dolaylı olarak % 10 ve daha fazlasına sahip olması yeterli iken, yeni düzenleme ile bu oran % 25'e yükseltilmiştir. Buna göre, 70 sayılı KHK'ye göre dolaylı kredi sayılan kredilerin bir bölümü, bu son düzenleme ile dolaylı kredi kapsamının dışına çıkarılmaktadır. Bu değişikliklerle, holdinglerin bankalardan daha fazla kredi kullanma olanağına sahip olabilecekleri söylenebilir. Gerçekten, holdinglerin % 25'den daha az paya sahip oldukları ortaklıklara verilen krediler, holdinge verilmiş dolaylı kredi sayılmayacağından, holdinglerin kullanabilecekleri krediler genişleyebilecektir.

38 inci maddenin büyük kredilere, gayri nakdi kredilere ilişkin oranlara ve risksiz sayılan kredilere (sınırlamalara tabi olmayan kredi işlemlerine) ilişkin hükümlerinde bir değişiklik yapılmamıştır.

2. Banka Ortaklarına Kredi

Banka ortaklarına verilecek kredilere ilişkin sınırlamalar, aynen 3182 sayılı Yasa'da da yer almış olmakla beraber, 41 inci maddeye eklenen bir fıkra ile banka ortağı olan tarım satış, kredi ve üretim kooperatif ve birlikleri ile bunların işletme, kuruluş ve iştiraklerine Bakanlığın uygun görmesi üzerine verilen krediler, sınırlama dışında tutulmuştur (Bnk. K. m. 41-5).

3. İnşaat İşleri ile Uğraşanlara Kredi

Yasanın 50. 4.d maddesi değiştirilerek, her çeşit taşınmaz mal yapımının taahhüdü ve inşaat işleriyle uğ-

raşan gerçek ve tüzel kişilere bankaların nakdi kredi verme olanakları sağlanmıştır.

Anılan maddenin 70 sayılı KHK'de yer alan düzenlemesine göre, bankalar, ancak her çeşit taşınmaz mal yapımının taahhüdü işleriyle uğraşan gerçek ve tüzel kişilere teminat mektubu verebiliyorlardı. Yeni düzenlemeye göre ise bankalar, her çeşit taşınmaz yapımının taahhüdü ve inşaat işleriyle uğraşan gerçek ve tüzel kişilere nakdi kredi ve teminat mektubu verebileceklerdir (Bnk. K. m. 50. 4.d). Görülüyor ki ilgili maddeye inşaat işleriyle uğraşanlar da eklendiği gibi, yalnız teminat mektubu verilmesine

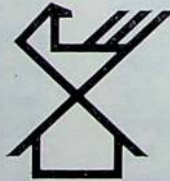
ilişkin düzenleme, nakdi kredi verilmesine olanak verecek şekilde değiştirilmiştir. 3182 sayılı Yasa ile yapılan düzenleme ile, «bankalar gayrimenkul inşaatı konusunda iş yapan gerçek ve tüzel kişilere kredi açamazlar» hükmü, pratik değerini kaybetmiş, gereksiz, uygulama olanağı olmayan bir hüküm olarak yasada kalmıştır.

4. Gayrimenkul İpoteği Karşılığında Açılacak Kredilere İlişkin Sınırlamaların Kaldırılması

Eski düzenlemelerde bankaların taşınmaz mal ipoteği karşılığı açacak-

Bugüne kadar kredileriyle
yüzbinlerce aileyi
ev sahibi yapan tek banka

TEKBANK

TÜRKİYE
EMLAK KREDİ BANKASI

ları krediler sınırlandırılmış, hatta 7129 sayılı Yasa'da ilke olarak bankaların gayrimenkul ipoteği karşılığı kredi açamayacakları benimsenmiş iken, 3182 sayılı Yasa ile bu sınırlamalar, yasaklamalar kaldırılmıştır. Bankalar her türlü kredi için, başlangıçta ve sonradan güvence olarak taşınmaz mal ipoteği alabileceklerdir.

Bu bölümde yer alan iştirak kredileri sınırı, kredi faizlerinin Bakanlar Kurulu'nca saptanması, yönetim kurulu üyelerinin akrabalarına kredi, iştirak ve kuruluşlarla işlemler, kredi açma yetkileri, hesap durumu belgesi alınması, iştirakler, emtia ticareti yapma yasağına ilişkin hükümlerde bir değişiklik yapılmamıştır.

VIII — Bankalarda Hesap ve Kayıt Düzeni

Bankaların hesap ve kayıt düzenine ilişkin olarak eski düzenlemelerin getirmiş olduğu ilkeler, tek düzen hesap planı, tip bilanço ve kâr-zarar cetveli düzenlenmesi, bilanço ile kâr-zarar cetvelinin kamuoyuna açıklanması, 3182 sayılı Yasa'da da yer almıştır. Geçici 7 nci madde ile, tek düzen hesap planı, tip bilanço ve kâr-zarar cetvelinin 1986 yılı başından itibaren yürürlüğe konulması öngörülmüştür. Böylece bankalarda şeffaf bilanço ve kâr-zarar cetveli sorununun çözümü, 1986 yılına ertelenmiş olmaktadır.

IX — Bankalarda Mesleki Disiplin ve Denetim

Bu bölümde denetim kısmında dikkati çekici değişiklikler yapılmıştır.

1. Özel Denetçi Atanması

3182 sayılı Yasa ile, Bakanlığa, mevduat toplayan bütün bankalara denetçi atanması yetkisi tanınmıştır.

Söz konusu denetçi, Bankalar Kanunu ve T. Ticaret Kanunu hükümlerine göre denetimlerini yapacaktır. Yasa, «atayabilir» ifadesini kullanmak suretiyle, özel denetçi atanması konusunda Bakanlığa takdir hakkı tanımış bulunmaktadır (Bnk. K. m. 63).

2. Bankaların Mali Bünyelerinin Güçlendirilmesine İlişkin Önlemlerin Genişletilmesi

70 sayılı KHK, denetlemeler sonucunda bir bankanın mali bünyesinin ciddi şekilde zayıflamakta olduğunun saptanması halinde, bazı önlemlerin alınmasını öngörmüş idi. 3182 sayılı Yasa'da da bu önlemler, bir ölçüde genişletilerek yer almıştır. Konuya ilişkin 64-1. madde şöyle düzenlenmiştir :

«Denetlemeler sonucunda bir bankanın mali bünyesinin ciddi bir şekilde zayıflamakta olduğunun tesbit edilmesi halinde Bakanlık uygun bir süre vererek, banka yönetim kurulundan;

a) Sermayenin artırılmasını veya sermayenin ödenmeyen kısmının tahsilini,

b) Kâr dağıtılmamasını, tahsilinde tehlike görülen alacaklar için karşılık ayrılmasını,

c) Bir kısım şubelerin kapatılması, yeni personel alımının durdurulması veya sınırlandırılması suretiyle veya benzeri şekilde masrafların kısılmasını,

d) İştirak veya sabit değerlerin kısmen veya tamamen elden çıkarılmasını,

e) Risk doğurucu işlemlerden kaçınılmasını, plasmanların durdurulmasını veya sınırlandırılmasını,

f) Kanun ve kararlara aykırı fiilleri tesbit edilen personelin bankayı temsil yetkilerinin kaldırılmasını,

g) Mali bünyenin güçlendirilmesi için benzeri diğer tedbirlerin alınmasını, isteyebilir.

Yönetim Kurulu bu talimat istikametinde gerekli tedbirleri almak ve aldığı karar ve tedbirleri aylık raporlar halinde Müsteşarlığa bildirmek zorundadır.»

3. Geçici Yönetim Kurulu Oluşturulması Önleminin Yeni Yasada Yer Alması

70 sayılı KHK'nin 63-2 maddesinde; «Bu Kanun Hükmünde Kararname ve ilgili diğer mevzuata aykırı ve bankanın emin bir şekilde çalışmasını tehlikeye düşürecek nitelikte fiillerin ya da banka mali bünyesini zayıflatan karar ve işlemlerin banka yönetim kuruluna ait olması halinde Maliye Bakanlığı, bankanın denetçilerinden yeni bir yönetim kurulu teşkili için genel kurulun toplantıya çağırılmasını istemeye yetkilidir. Genel kurul toplanmadığı veya yönetim kurulunun değiştirilmesine karar vermediği ya da seçtiği yeni yönetim kurulu verilecek talimata uymadığı takdirde Maliye Bakanı yönetim kurulunu feshederek yerine geçici bir yönetim kurulu teşkil edebilir.» hükmü yer almış idi. 3182 sayılı Yasa, geçici yönetim kurulu oluşturulmasına ilişkin söz konusu düzenlemeye yer vermemiş, Bakanlığın gerektiğinde geçici yönetim kurulu oluşturulması yetkisini kaldırmıştır.

4. Devredilen veya Birleştirilen Bankanın Alacakları

«Bütün önlemlere karşın mali bünyesinin güçlendirilmesine imkân sağlanamayan hallerde bankanın; a) Aktif ve pasifi ile mevcut veya kuru-

lacak bir bankaya devredilmesine, b) Bir veya birkaç banka ile birleştirilmesine, Maliye Bakanının önerisi üzerine Bakanlar Kurulunca karar verilebilir.» hükmü 70 sayılı KHK ile getirilmiş idi. 3182 sayılı Yasa'da da bu hüküm aynen yer almış olmakla beraber, yeni düzenlemede, «Devir veya birleştirmeden dolayı ortaya çıkabilecek zararın Hazine'ce karşılanacağı Bakanlar Kurulu kararında belirtilmiş ise, bu bankaların üçüncü kişilerdeki hak ve alacaklarının takip, tahsil ve tasfiyesi hakkında 6183 sayılı Kanun (Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun) hükümleri uygulanır.» fıkrası da eklenmiştir.

5. Türkiye Bankalar Birliği'nin Organları ve Statüsüne İlişkin Yeni Düzenleme

3182 sayılı Yasa, Türkiye Bankalar Birliği'nin organları ve statüsünü, 70 sayılı KHK'den daha farklı şekilde düzenlemiştir (Bnk. K. m. 59). Yeni düzenlemeye göre, Türkiye Bankalar Birliği organ seçimleri yeni Bankalar Yasası'nda öngörülen esaslar çerçevesinde gizli oyla ve yargı gözetimi altında gerçekleştirilecektir.

X — Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu

70 sayılı KHK ile bankalardaki tasarruf mevduatını sigorta etmek amacıyla tüzel kişiliği haiz Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu oluşturulmuş idi. Mevduat kabul eden tüm bankalar tasarruf mevduatlarını sigorta ettirmek zorunda olup, bir bankadaki bir kişiye ait azami 3 milyon liralık tasarruf mevduatı, mevduat sigortasına tabi tutulmuştur.

70 sayılı KHK'nin Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na ilişkin hüküm-

leri, esas itibariyle aynen 3182 sayılı Yasa'da da yer almış, yalnız Sigortanın Sonuçları'na ilişkin maddeye bazı eklemeler yapılmıştır. Yapılan yeni eklemeler:

— Bakanlık, mevduat kabul ve bankacılık işlemleri yapma yetkisi kaldırılan bir bankanın yönetim ve denetimini Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na veya bir bankaya geçici olarak devredilebilir.

— Bakanlar Kurulu'nun mevduat kabul ve bankacılık işlemleri yapma yetkisinin kaldırılmasına ilişkin kararın Resmi Gazete'de yayımlandığı tarihten itibaren banka aleyhindeki icra takipleri, iflas talebinin kabul veya reddine kadar durur.

— İflasına hükmolunan bir banka için İcra İflas Kanunu'nun 221 inci maddesinin 1 inci fıkrasına göre teşkil olunacak büro, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu temsilcisi katılmaksızın toplanamaz. Söz konusu hükmün 2 nci fıkrası iflasına hükmolunan bankalar hakkında uygulanamaz. İflas idare memurları, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'nca teklif ve Müsteşarlıkça kabul edilen yeter sayıda kişiden oluşur. İflas idaresinin toplantı ve karar nisabında çoğunluk esası aranır.

Yine bu bölümde şahsi sorumluluk, diğer bir deyişle, ortakların ve üst düzey yöneticilerinin kanuna aykırı işlemleri ile bankanın iflasına veya banka hakkında idari kararların uygulanmasına sebep olmaları halinde, Banka'nın talebi üzerine bunların şahsi sorumlulukları cihetine gidilerek şahsen iflaslarına mahkemece karar verilebilmesi hükmü korunmuş, ancak 70 sayılı KHK'de ortaklar için şahsi sorumluluk söz konusu iken, yeni dü-

zenlemede şahsi sorumluluk, bir bankanın % 10 hissesinden fazlasına sahip olan ortakları için öngörülmüştür (Bnk. K. m. 69).

XI — Devir Birleşme ve Tasfiye

3182 sayılı Yasa, 70 sayılı KHK'de yer alan maddelerde herhangi bir değişiklik yapmamıştır.

XII — Çeşitli Hükümler

Yasanın XII nci bölümü sektör bankaları, serbest bölgelerde bankacılık, bankaların yabancı ülkelerdeki faaliyetleri, yabancı bankaların temsilcilikleri, ilan ve reklamlar, parasal miktar ve sınırların artırılması konularına ilişkin düzenlemeleri içermektedir. Bu bölümde yasanın getirdiği yenilik, «Serbest Bölgelerde Bankacılık» faaliyetine ilişkin hüküm olmuştur. Anılan düzenlemeye göre;

«Serbest bölgelerde banka kurulması veya şube açılması ve bu suretle faaliyet gösterilmesi bu kanun hükümlerine tabi olur.

Ancak, Bakanlar Kurulu, serbest bölge bankacılık faaliyetleri için istisnalar ve off-shore bankacılık faaliyetleri içinde yeni düzenlemeler getirmeye yetkilidir.

Türkiye'de fiilen bankacılık faaliyetlerinde bulunmamakla beraber, sadece serbest bölgelere münhasır bankacılık işlemleri yapmak üzere şube açılmasına veya müstakil banka kurulmasına, Bakanlar Kurulu'nca açılış veya kuruluş şekli ve şartları belirtilmek suretiyle izin verilir.» (Bnk. K. m. 74).

3182 sayılı Yasa'nın, getirdiği en önemli değişiklik, kuşkusuz, Bankaların Kredi İşlemlerinden Doğan Alacaklarının Tahsilinin Hızlandırılması'na ilişkin yeni bölüm olmuştur. Yasanın,

ceza hükümlerinin yer aldığı Onüçüncü Bölüm ile Bankaların Kredi İşlemlerinden Doğan Alacaklarının Tahsilinin Hızlandırılması'na ilişkin Ondördüncü Bölümü, aynı bir incelemeyi gerektirecek genişliktedir.

SONUÇ

3182 sayılı Yasa'nın, son iki bölümü hariç, hükümleri, 70 sayılı KHK ile karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Yasada, 70 sayılı KHK hükümleri esas itibarıyla yer almış olmakla beraber, şu değişiklikler ve eklentiler dikkati çekmektedir :

Yeni düzenlemede, 70 sayılı KHK'de Maliye Bakanlığı'na verilmiş olan yetki ve görevler, Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'na ve Müsteşarlığın bağlı bulunduğu Bakanlığa verilmiştir. Bu nedenle 3182 sayılı Yasa'da, bakanlık adı verilmeden, yetkili bakanlık «Bakanlık» olarak ifade edilmiştir.

Bankaların mülkiyet yapısına ilişkin sınırlamalar; gerçek ve tüzel kişilerin sahip olabilecekleri en fazla pay sayısına ilişkin tavanlar, yeni düzenlemede yer almamıştır. Holding bankacılığını önlemek amacıyla, 28 ve 70 sayılı KHK'de getirilmiş olan sınırlamalar, 3182 sayılı Yasa'da yer verilmemiştir.

Krediler konusunda getirilen başlıca değişiklikler; (i) Yurt dışı müteahhitlik hizmetlerinde kullanılmak üzere açılan kredilerin de, özel kredi sınırına tabi olduğu konusuna açıklık getirilmesi, (ii) kalkınma planı yıllık programlarında belirtilen sektörlerdeki işlerde, ihracatta ve yurt dışı müteahhitlik hizmetlerinde kullanılmak üzere açılan kredilerde, kredi sınırının, Devlet Planlama Teşkilatı'nın olumlu görüşünün alınması ile % 40'a kadar

yükseltilebilmesi, (iii) bir kredinin dolaylı kredi sayılabilmesi için, iştirak oranının % 10'dan % 25'e çıkarılması, böylece dolaylı kredi kapsamının daraltılması, (iv) her çeşit taşınmaz mal yapımının taahhüdü ve inşaat işleriyle uğraşan gerçek ve tüzel kişilere de bankaların nakdi kredi verme olanağının sağlanması, (v) bankaların ipotek karşılığı kredi vermelerine ilişkin sınırlamaların kaldırılması'dır.

70 sayılı KHK'nin getirmiş olduğu, bankaların denetim ve gözetimine ilişkin düzenlemeler, 3182 sayılı Yasa'da da korunmuş, hatta bu konuda bazı eklemeler yapılmıştır. Örneğin, Bakanlar Kurulu'nun, bankalarca verilen kredilerin durum ve özelliklerini gözönünde bulundurarak doğabilecek muhtemel zararlar için karşılık ayırtabilmesi; mevduat toplayan bütün bankalara, yetkili Bakanlığın, özel denetçi atayabilmesi gibi...

3182 sayılı Yasanın getirmiş olduğu en önemli ilave, kuşkusuz, «Bankaların Kredi İşlemlerinden Doğan Alacaklarının Tahsilinin Hızlandırılması»na ilişkin yeni bölümü olmuştur.

3182 sayılı Yasa'nın etkin bir biçimde uygulanıp uygulanamayacağını, bankalar üzerinde ciddi bir denetim ve gözetimin kurulup kurulamayacağını zaman gösterecektir. Yasal düzenlemelerin tek başlarına sorunları çözmeye yeterli olmadığını geçmiş deneyimlerimizin bize öğretmiş olması gerekir.

◆ Sabahleyin bir saat kaybeden, bütün gün onu arar.

Whately

Konut ve İşyerlerinde

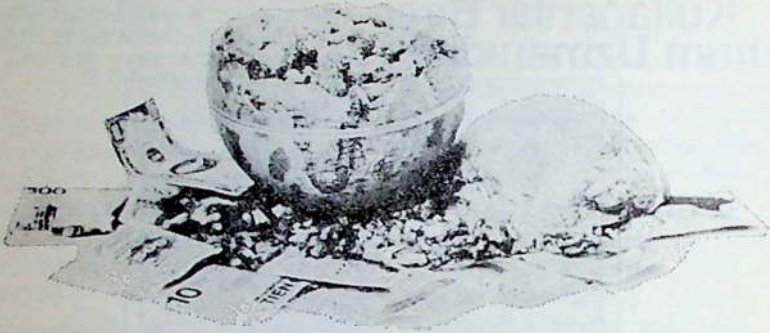
E.C.A. Kullananlar Birer Yatırım Uzmanıdır

E.C.A.
Ülkemizde ister klasik, ister modern, banyo ve
mutfak armatürü denince akla gelen ilk isim...
E.C.A. : Üstün kalite. üstün estetik...E.C.A. :
Zengin çeşit... E.C.A. : Kesin güvence...

E.C.A.®

GENEL DAĞITIM **ELMOR**

Yeraltından Yeryüzüne Madenden Döviz Etibank'tan Dünyaya

ETİBANK yarım yüzyıldır, ülkemizin madenlerini, insanların sağlığı, hayatın kolaylaşması, sanayimizin ihyaı ve ülkemizin zenginleşmesi için günışığına çıkarır, dünyaya ulaştırır.

ETİBANK devletten aldığı güçle maden metalürji ve bankacılık alanlarında yüz elli milyar sermayesini Türk ekonomisinin hizmetine sunmuştur.

Türkiye madencilik kesimindeki payı % 80 i ayan ETİBANK, 1984 yılında 70 milyar liralık ihracat gerçekleştirmiştir.

Ülkemiz ihracatçılarına sağladığı ucuz ihracat kredisi ve ihracat bedellerine uyguladığı yüksek döviz kurlarıyla ETİBANK, 1985 yılında da halkımız, madencimiz, ihracatçımız ve ülkemiz için güvenli kaynak olmayı sürdürecektir.

ETİBANK

“güçlü kuruluş, güçlü bankacılık”

Sermayesi: 150 milyar.

Sermaye Piyasası

Doç. Dr.
M. ŞÜKRÜ TEKBAŞ

HER yıl hisse senedi fiyatları, Mart ayından sonra düşme gösterirken ve yaz ayları durgun geçerken, bu yıl kârpaylarının dağıtılmasıyla Nisan'da fiyatlar belirgin ölçüde gerilemiş, fakat Mayıs'ta bir artış göstermiştir. Bu fiyat artışlarıyla Mayıs'ta Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi İndeksi 2.13 puan yükselerek 209.20 puana çıkmıştır.

Mayıs'ta 11 hissenin fiyatı yükselirken 5 hisse de düşme gözlemlenmiştir. Akçimento 550 TL artarak 3.750 TL'ye, Çukurova Elektrik 350 TL artarak 4.600 TL'ye, Hektaş 250 TL artarak 8.000 TL'ye, İzocam 100 TL artarak 4.100 TL'ye, Kordsa 100 TL artarak 3100 TL'ye, Nasaş 100 TL artarak 1.200 TL'ye, Olmuksa 600 TL artarak 3.500 TL'ye, Rabak 200 TL artarak 1.600 TL'ye, Siemens 500 TL artarak 6.500 TL'ye yükselmişlerdir. Diğer taraftan, Baştaş 200 TL düşerek 3.800 TL'ye, Çelik Halat 500 TL düşerek 2.500 TL'ye, Ege Gübre 400 TL düşerek 3.000 TL'ye, T. Demir Döküm 150 TL düşerek 850 TL'ye, Uniroyal 100 TL düşerek 1.100 TL'ye gerilemişlerdir. Bu hisselerdeki fiyat düşüşü, genellikle bunların kârpayı dağıtmış olmalarından kaynaklanmıştır.

Hisse senedi fiyatlarındaki artışın en önemli nedeni ise bazı şirketlerde yeniden değerlendirme fonlarının önemli miktarlara ulaşmış ve bunların karşılığında bedelsiz hisse verilecek olmasından kaynaklanmıştır. Geçen ay da değindiğimiz gibi, Sermaye Piyasası Kurulu, yayımladığı bir tebliğ ile halka açık şirketlerde nakit karşılığı yapılacak sermaye artırımlarında, öncelikle yeniden değerlendirme fonlarının sermaye eklenerek ortaklara bedelsiz hisse verilmesi zorunluluğunu getirerek, özellikle küçük ortakların haklarını gözetmeyi amaçlamıştır. Bu durumda, yeniden değerlendirme yapmış ve önemli tutarda değer artış fonu ortaya çıkmış olan şirketlerin hisseleri prim yapmıştır.

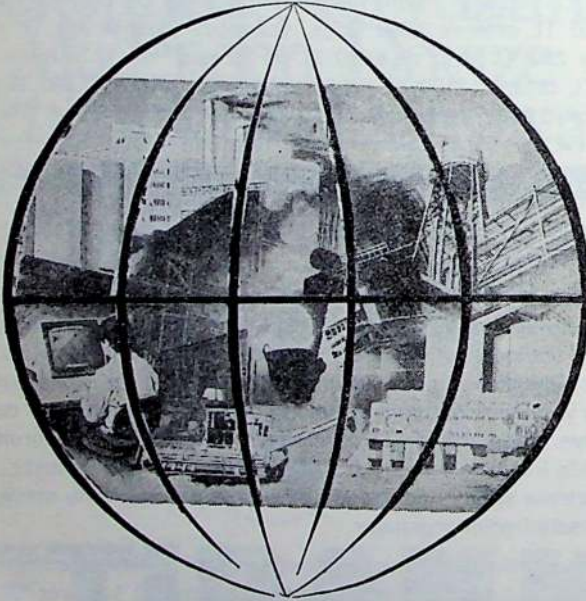
Bu arada sermaye artırımları yoğun bir şekilde devam etmektedir. Kısa bir süre önce bir adet bedelsiz hisse vererek sermayesini 1 milyar TL'den 2 milyar TL'ye yükseltmiş olan Koç Yatırım, şimdi bunu bedelli olarak 0.5 oranında artırarak 3 milyar TL'ye yükseltmektedir. İzocam ise sermayesini % 105.76 oranında artırarak 607.5 milyon TL'den 1.25 milyar TL'ye çıkarmaktadır. İzocam, bu artışı % 20 oranında bedelsiz hisse verme ve % 85.76 oranında nakit karşılığı olarak gerçekleştirmektedir. 1983 yılında 4 adet bedelsiz hisse vererek sermayesini 800 milyon TL'den 4 milyar TL'ye yükseltmiş olan Metaş da, şimdi yeniden 0.5 ora-

nında hisse vererek, bunu 6 milyar TL'ye çıkarmaktadır. Ayrıca 54 milyon TL sermayeli Plastifay'ın 6 adet bedelsiz ve 3 adet bedelli hisse ile bunu 9 kat artırarak 540 milyon TL'ye yükseltmesi beklenmektedir. Sermaye artırma işlemlerinin önümüzdeki günlerde de yoğun bir şekilde devam etmesi beklenmektedir.

Dünyanın Çeşitli Borsalarında Hisse Senedi Fiyat İndeksleri

Sermaye piyasalarında hisse senedi fiyat indekslerinin büyük önemi bulunmakta, bu piyasanın en önemli kesimi olan «ikincil» hisse senedi piyasalarının temsilcisi görevini üstlenmektedirler. Dow Jones veya Financial Times indekslerinde bir yükselme veya düşme, ilgililer tarafından derhal yorumlanmakta, hisse senetleri fiyatları hatta ekonominin gidiş yönü ile ilgili tahminler yapılmaktadır. Ekonomik faaliyetlerin bir göstergesi olarak da kabul edilen indeksler, ekono-

Ciddi ve istikrarlı yönlendirme, tasarrufun güvencesidir.

Türkbank, tasarrufun güvencesine ve yönlendirilmesine gösterdiği özen ve ciddiyetle, ülke ekonomisine büyük katkılar sağlamaktadır. Mutluyuz, gururluyuz.

Daima güvenle,
daha mutlu geleceğe.

T **TÜRK İÇİCARET BANKASI**
TÜRK BANK

miye olan güveni ve ekonominin gidiş yönünü önceden göstermekte, indekste bir yükselme ekonominin canlanacağı anlamına gelmektedir. Bu sayıda dünyanın bellibaşlı borsalarında kullanılan indeksleri tanıtmaya çalışacağız.

New York : Dünyada en çok kullanılan hisse senedi fiyat indeksi, dünyanın en büyük borsası olan New York borsasının temsilcisi olan Dow Jones indeksidir. Bu indeks, aynı zamanda, benzerlerinin içinde en eski olanıdır. 1884 yılında 11 sanayi işletmesinin hisse senedi ile başlayan bu indeks, 1928'de genişletilmiş ve kapsamındaki hisse sayısı bugünkü seviyesi olan 30'a yükseltmiştir.

Halen, bu 30 hisseden 15'i indeks kapsamında bulunmaktadır. Dar anlamda bakıldığında Dow ne bir ortalama ne de bir indekstir. Önce, kapsamındaki hisse senedi fiyatlarının ortalaması olarak başlayan Dow, zamanla indekse dahil edilen veya çıkarılan işletmelerin hisselerine ve ayrıca hisse bölünmelerine (stock split) göre değişikliğe uğramıştır. Bu durumda, günlük fiyat ortalamaları bir kat-sayı ile çarpılmak zorunda kalmıştır.

New York borsası için Dow Jones dışında öneme sahip iki indeks daha yayımlanmaktadır. Bunlardan Standart and Poor's (Svep) indeksi 1923'ten beri düzenlenmekte olup 1957'de 425 sanayi, 20 demiryolu, 55 kamu hizmeti gören kuruluş için ayrı ayrı ve ayrıca bunların tümü için SP 500 indeksi hazırlanmaktadır. İndeks, ağırlıklı aritmetik ortalama niteliğinde olup, indeks kapsamındaki hisselerin toplam piyasa değeri, başka bir deyişle hisse fiyatının hisse sayısı ile çarpılmasıyla bulunan değer, 10 olarak kabul edilen 1941 - 1943 yılı ortalama piyasa değerine bölünüp 10 ile çarpılmasıyla hesaplanmaktadır. Ayrıca, şirket birleşmesi, sermaye artırımı gibi değişiklikler indekse yansıtılmaktadır.

Diğer indeks ise New York Borsası (NYSE) indeksidir. Bu indeks 1965 yılında başlatılmış olup, New York borsasına kayıtlı ve sayıları 1250'yi aşan bütün hisseleri kapsamaktadır. Standard and Poor's indeksinde olduğu gibi, hisse fiyatı hisse sayısı ile çarpılarak bulunan toplam piyasa değeri, 50 olarak kabul edilen 31 Aralık 1965 gününün piyasa değerine bölünüp 50 ile çarpılarak indeks hesaplanmaktadır.

Tokyo : New York'tan sonra dünyanın ikinci en büyük hisse senedi piyasasına sahip olan Tokyo'da iki indeks bulunmaktadır. Bunlar «Nikkei-Dow Jones» ortalaması ve Tokyo Borsası indeksidir. Daha çok kullanılan «Nikkei-Dow» 225 hisse senedinin aritmetik ortalamasından oluşmaktadır. Başlangıç tarihi 1959 olan bu indeks (ortalama) o tarihten beri hiçbir değişikliğe uğramamıştır.

Yayımlanmasına 1969 yılında başlanılan Tokyo Borsası İndeksi, borsaya kayıtlı olan ve sayıları 1025'i bulan bütün hisseleri kapsamaktadır. Bu indeksin başlangıç tarihi 4 Ocak 1968 olup, indeks temelini o tarihteki hisse senetleri fiyatı toplamı oluşturmaktadır. İndeks değeri günlük piyasa değerinin, indeks temel değerine bölünüp 100 ile çarpılması sonucunda bulunmaktadır. Borsaya yeni hisse senetlerinin dahil olması veya sermayelerde bir değişiklik ortaya çıkması halinde, bunlar indeks temel değerine yansıtılmaktadır.

Londra : Dünyanın üçüncü en büyük hisse senedi piyasasına sahip olan Londra'da da birkaç indeks bulunmaktadır. Bunlar içinde en büyük öneme sahip

olan Financial Times (FT) indeksidir. Başlangıç tarihi Temmuz 1935 olan bu indeks, ekonomide öneme sahip 30 işletmenin hisse senetlerinden oluşmaktadır. Zamanla, şirketlerin el değiştirmesi veya ekonomide önemlerinin azalması ile, bunların yarısından fazlası indeks kapsamından çıkarılarak yerlerine başka hisseler alınmıştır. Bu arada, halka açılan British Telecom da indekse dahil edilmiştir. Bu indeks, ağırlıksız (tartısız) ve geometriktir. Her hisse fiyatı, başlangıç tarihindeki temel değere bölünüp, birbirleriyle çarpılmakta ve toplamın otuzuncu kökü alınarak indeks değeri bulunmaktadır. Geometrik ortalama ile hesaplanan bu indeks, bazı hisselerde ortaya çıkabilecek aşırı değer değişmelerinin önemini azaltmakta, ancak uzun dönem içinde hisse fiyatlarının, olduklarından düşük görünmelerine yol açmaktadır.

Almanya : Alman hisse senetlerini en iyi temsil eden indeks Commerzbank indeksidir. Başlangıç yılı 1953 olan ve ekonominin her kesiminden 60 işletmenin hisse senetlerini esas alan bu indeks, aynı zamanda, borsalara kayıtlı kapalı aile işletmeleri dışında kalan bütün hisse senetlerinin piyasa değerlerinin 3/4'ünü kapsamaktadır. Ağırlıklı olan bu indeks, 100 hisselerin fiyatının şirket sermayesi ile çarpılıp 100 olarak kabul edilen Aralık 1953 değerine bölünmesi ile hesaplanmaktadır.

Kanada : Beş borsaya sahip olan Kanada'da en önemli ve toplam değerlerin % 75 - 80'ine sahip olanı Toronto borsasıdır. 1934 yılından beri çeşitli indekslerle temsil edilen Toronto'da en önemli olan Karma İndeks (Composite Index)'tir. Başlangıç yılı 1977 olan bu indekste 300 hisse yer almaktadır. Ekonomiyi tam olarak temsil edebilmek için indeks kapsamındaki hisseler sürekli olarak değiştirilmektedir. Aritmetik ortalama özelliğindeki bu indekste, 300 hisse, şirket sermayesini temsil eden hisse sayısı ile çarpılmakta ve toplanıp 1000 olarak kabul edilen 1975 yılı toplam değerine bölünmektedir.

Avustralya : Avustralya hisse senetleri için en kapsamlı indeks, Avustralya Borsası Genel İndeksi (All Ordinaries İndeks)dir. 1980 yılında başlayan bu indeks, kote edilen işletmelerin en büyük % 10'unu, bunu takip eden % 20 içinden son 12 ayın sonunda işlem görmüş olanları kapsamaktadır. 250-280 firmayı kapsayan indeks, hisse senetleri toplam piyasa değerinin % 90'ını bünyesinde bulundurmaktadır. Her yıl Haziran ayında gözden geçirilen indeks, hisse senetleri toplam piyasa değerinin bir önceki günün değerine bölünmesiyle hesaplanmaktadır. İndeksin başlangıç tarihi olan 31 Aralık 1979 değeri 500 olarak kabul edilmektedir.

İsviçre : İsviçre'de hisse senetleri en büyük borsa olan Zürih, Basel ve Cenevre'de işlem görmekte ve Swiss Bank Corporation indeksi ile temsil edilmektedir. İndekste 49 firma yer alırken indeks değerini 102 hisse senedi fiyatı oluşturmaktadır. Bu farklılığın nedeni bazı firmaların değişik özellikte hisse senedi çıkarmış olmalarından kaynaklanmaktadır. İndeks, bu üç borsada yer alan hisse senetlerinin piyasa değerlerinin % 90'ını kapsamaktadır. İndekste yer alan hisselerin seçimi her yıl gözden geçirilmekte, sermaye artırımını gibi değişiklikler indekse yansıtılmaktadır. 102 hisselerin fiyatı, hisse sayısı ile çarpılmakta ve toplam piyasa değeri 1958 yılı 100 kabul edilerek indeks hesaplanmaktadır.

Hong Kong : Hong Kong'un dört borsası Hang Seng indeksi ile temsil edilmektedir. İlk defa 1969 yılında hazırlanan indekste, bugün 33 hisse senedi yer almaktadır. Aritmetik ortalama özelliğindeki indeks, 33 hisse senedi fiyatının, hisse sayısı ile çarpılıp tolandıktan sonra 31 Temmuz 1964 tarihli toplam piyasa değeri 100 kabul edilerek hesaplanmaktadır. Ocak 1984'te indeks, dört alt gruba (finans, kamu hizmeti, emlak ve ticaret-sanayi) bölünmüş bulunmaktadır.

Hollanda : Amsterdam borsasının ana indeksi, devlet istatistik bürosu ve basın kurumu tarafından hazırlanmaktadır. ANP-CBS indeksi olarak bilinen bu indeks, Nisan 1955'de başlamış olup ekonominin altı kesiminden 50 hisseyi kapsamaktadır. Sanayi kesimi 23 hisse ile en büyük paya sahip bulunmaktadır. Altı kesime ait hisselerin tartışız olarak hesaplanmasıyla sektör indeksleri oluşturulmaktadır. Bu sektör indeksleri, daha sonra, 1970 yılı hisse senedi işlem hacmi tartı olarak dikkate alınarak genel indeks oluşturulmaktadır. Sanayi kesimine ait olan indeks, genellikle, tek başına kullanılmaktadır.

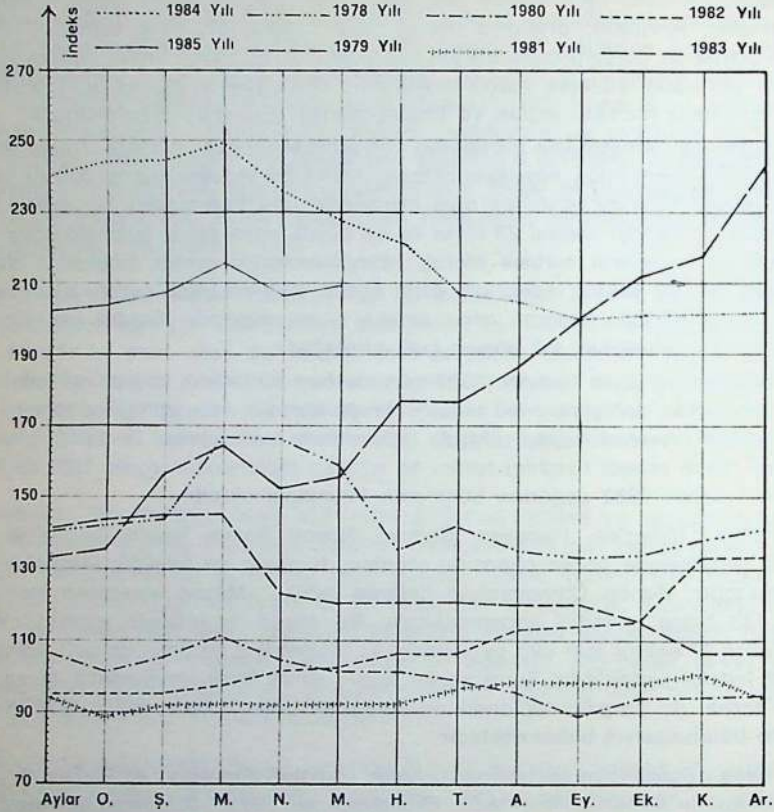
Belçika : Brüksel borsası, 1960 yılından beri bir indeks yayınlamaktadır. Geçen yılbaşında değiştirilen bu indeks, şimdi, borsaya kote edilen ve tamamı 197 olan bütün hisseleri kapsamaktadır. İşletmelerin sermayeleri ile tartılı olan bu indeks, hisse senedi fiyatının tartısı ile çarpılıp tolandıktan sonra 1000 ile ifade edilen 1 Ocak 1980 değerine bölünerek hesaplanmaktadır.

İtalya : İtalya'da, Floransa, Cenova, Napoli, Roma, Torino, Trieste ve Venedik şehirlerinde borsa olmasına rağmen, bunların en büyüğü Milano'da bulunmaktadır. Banca Commerciale Italiana indeksi, Milano borsasında yer alan tüm 143 hisse senedini kapsamaktadır. Bu arada, işletmelerin faaliyet alanlarına göre 17 sektör için ayrı ayrı indeks hazırlanmakla beraber, en çok kullanılan genel indeks olmaktadır. Sermaye ile tartılı olarak hazırlanan indeks, hisse fiyatının tartısı ile çarpılıp tolandıktan sonra 100 olarak ifade edilen 1972 yılı değerine bölünmesiyle bulunmaktadır.

İsvetç : Stockholm borsasındaki hisse senetleri Jacobson ve Ponsback (J ve P) indeksi ile temsil edilmektedir. Ekonomide en önemli 30 sanayi işletmesinden oluşan bu indeks yanında, 9 bankanın hissesinden oluşan ayrı bir JP indeksi de bulunmaktadır. 30 sanayi işletmesi hisselerinden oluşan indeks tartısız ortalama olup, Aralık 1956 fiyatları 100 kabul edilerek hesaplanmaktadır.

Fransa : Paris borsası, bünyesinde bulunan 257 işletmenin tamamını kapsayan bir indeks hazırlanmaktadır. Başlangıç yılı 1961 olan bu indeks, bazı işletmelerin ulusallaştırılması üzerine 1981 yılında yeniden düzenlenmiş ve 1981 temel yıl olarak kabul edilmiştir. Sermayeleri tartı olarak kullanılan bu indekste hizmet firmaları en önemli bölümü oluşturmaktadır.

Sayın Okurumuz,
1985 yılı abonemenizi yenilediğiniz için
teşekkür ederiz.
Acaba arkadaşınız da yeniledi mi?

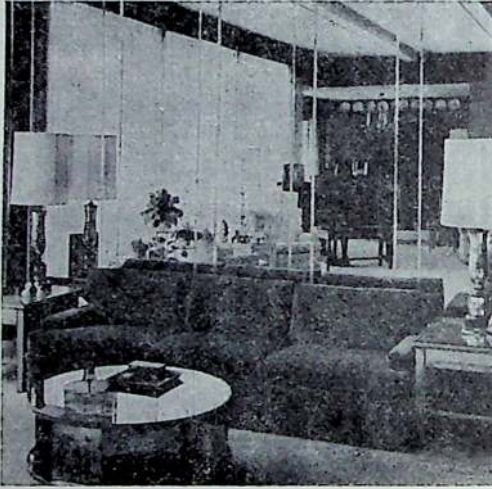
Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi
Hisse Senedi Fiyat İndeksi ve Grafiği
(Ocak 1974 = 100)

AYLAR	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985
Ocak	95.26	118.85	118.91	142.21	144.23	101.76	87.04	94.18	135.51	243.11	202.78
Şubat	96.11	118.57	120.82	140.09	144.25	105.08	90.24	94.60	157.44	243.77	207.73
Mart	96.67	121.11	123.65	166.76	144.79	110.80	91.76	97.99	165.21	249.65	214.77
Nisan	97.86	125.34	136.12	166.05	122.40	104.31	90.37	101.49	152.04	235.43	207.07
Mayıs	97.23	118.00	127.26	159.26	120.40	101.63	91.66	102.60	156.08	227.24	209.20
Haziran	96.67	119.13	128.05	134.63	121.36	101.90	91.83	106.38	176.25	220.66	
Temmuz	94.58	119.81	128.22	143.21	121.69	98.18	97.63	106.22	176.40	207.07	
Ağustos	96.33	124.15	125.56	135.39	119.05	95.18	98.53	113.08	186.42	204.24	
Eylül	98.65	126.02	134.48	132.82	119.48	89.12	97.89	112.47	199.71	198.36	
Ekim	101.24	137.81	139.11	135.55	115.69	94.21	97.35	115.27	212.03	200.20	
Kasım	104.46	119.19	139.00	138.71	107.66	94.51	100.27	132.45	217.12	200.44	
Aralık	109.20	117.44	141.93	141.58	107.81	94.64	94.18	133.33	242.03	202.10	

Sıra No.	Kuruluşun Adı	Kayıtlı Sermaye (Milyon TL)	Cikarılmış Sermaye (Milyon TL.)	Takvim Yılı Kârı			Dağıtılan Kâr Payı (%)					Piyasa Fiyatı (TL)		
				1984 (Milyon TL.)	1982 (Milyon TL)	1983 (Milyon TL)	1984 (Net)	1982 (Net)	1983 (Net)	1984	1983	1985	1984	1985
1	AKGİMENTO	630	630	533.8	318.2	180	50	50	20	4,000	3,700	3,200	3,750	
2	ALTAŞ	336	336	125.2	70.1	110	15	50	60	1,400	1,300	1,300	1,300	
3	ANADOLU CAM	1,750	1,750	1,008.5	772.5	733	50	100	100	3,000	2,300	2,300	2,300	
4	AROMA	500	500	—	z (178.7)	z	—	z	—	900	800	800	800	
5	ASLAN CİMENTO	5,602.3	5,602.3	—	z (668.5)	124	—	—	—	800	800	800	800	
6	BAGFAŞ	4,000	4,000	3,505.5	1,880	2623	60	65	75	3,600	3,400	2,300	2,300	
7	BASTAS	270	270	830.7	171.9	228	65	50	40	4,500	4,000	4,000	3,600	
8	BATI ANADOLU CİMENTO	75	75	3,345.6	1,044	1,746	1400	400	740	26,000	35,000	45,000	55,000	
9	BURSA CİMENTO	567	567	1,178.7	472.7	561	75	85	35	10,000	4,500	4,500	4,500	
10	CELİK HALAT	1,080	1,080	1,170.4	1,109.4	1,211	60	133	100	2,700	3,000	3,000	2,500	
11	CİMSA	1,440	1,440	423.3	2062.7	710	17.2	387.7	145	20,000	2,500	1,900	1,900	
12	CUKUROVA ELEKTRİK	1,200	1,200	3,328.6	685	1,228	130	100	105	3,200	3,600	4,250	4,800	
13	ECCACIBASI YATIRIM H.	800	800	275.4	215.6	339	32.5	30	30	1,250	1,150	1,150	1,150	
14	EGE GÜBRE	800	800	1,231.5	1,045.7	1,209	—	80	40	4,000	3,300	3,400	3,000	
15	GÜBRE FABRİKALARI	1,400	1,400	1,970	1,323.7	—	70	60	60	3,100	3,300	2,500	2,500	
16	GOOD YEAR	466	466	242.1	1,293.7	1458	250	800	150	6,000	12,000	12,000	12,000	
17	HEKTAŞ	600	300	1,365.1	687.3	1,086	241.3	84	140	5,400	6,750	7,750	8,000	
18	İZOCAM	607.5	607.5	765.3	550.7	656	96	170	60	6,200	3,600	4,000	4,100	
19	KARTONSAN	3,080	3,080	2,879.4	925.5	1,173	-56	120	110	6,500	2,200	2,200	2,200	
20	KAV	240	240	507.4	483.7	618	110	500	300	19,000	7,400	6,500	6,500	
21	KOC HOLDİNG	10,000	4,500	3,645	1,404.4	2,398	42.5	150	150	7,800	3,000	3,000	3,000	
22	KOC YATIRIM	5,000	2,000	807.2	438.7	558	56	50	50	1,750	1,000	1,000	1,000	
23	KORDSA	3,750	3,750	4,340.7	2,015	3,112	50	179	260	4,200	3,500	3,000	3,100	
24	KORUMA TARIM	1,575	1,575	922.5	1,351.2	1,173	32.5	110	60	2,200	1,700	1,700	1,700	
25	LASSA	10,800	10,800	4496	983.1	1,589	110	20	20	1,600	1,500	1,300	1,300	
26	MAKİNA TAKİM	3,000	3,000	753	15.3	96	d.	15	15	2,000	1,100	1,100	1,100	
27	MENSUCAT SANTRAL	3,644	3,644	1,290.3	1,337	1,34	23	b.d.	—	900	1,000	1,100	1,200	
28	NASAŞ	6,000	4,000	1,284	1,069	634	25	6.8	25	17,000	1,000	1,100	1,200	
29	NUH CİMENTO	786.5	786.5	912.7	82.5	170	50	444	170	26,000	30,000	5,000	5,000	
30	OLMUK	600	600	983.9	56.1	z	90	10	—	3,150	3,100	2,000	3,500	
31	OTOSAN	6,000	4,440	—	1,118.4	625	—	84	4	2,000	1,300	1,300	1,300	
32	PİMAŞ	2,500	2,500	28.5	71.8	34	138	22	8	1,900	1,150	1,150	1,150	
33	PİLASTİFAY	54	54	—	134.9	202	80	125	150	6,500	6,800	6,900	7,000	
34	POLYLEN	450	450	636.2	1,367.3	945	40	300	200	15,000	8,500	6,500	6,500	
35	RABAK	6,000	2,800	873	519.7	815	30	60	50	3,400	1,400	1,400	1,600	
36	SARKUYSAN	5,000	2,625	286	832.7	1,006	20	195	100	2,400	1,400	1,400	1,400	
37	SIEMENS	1,400	1,400	—	1432.9	1870	105.5	200	160	12,500	6,000	6,000	6,500	
38	SİFAŞ	520	520	1,192.1	1,377.7	1,227	85	400	250	15,500	9,500	8,500	8,500	
39	SUNTA	240	240	—	z (36.6)	b.d.	—	z	—	500	1,000	1,000	1,000	
40	T. ŞİŞE VE CAM FAB.	9,000	9,000	2,096.6	800.6	850	12.5	104	54	1,450	1,350	1,500	1,500	
41	TRANSTURK HOLDİNG	600	600	—	275.6	b.d.	32.5	b.d.	—	800	950	900	1,000	
42	T. DEMİR DÖKÜM FAB.	3,000	3,000	869.8	z (155.4)	819	13.5	z	—	1,500	1,200	1,200	850	
43	UNİROYAL	3,600	3,600	z	510.3	453	—	50	40	4,500	1,000	1,000	1,100	

Açıklama : z = Zarar, b. d. = Belli Değli, d. = Dağıtılmıyaz.

Yaşamınızdan bir duvar kaldırın.

Her salon, her oda dört duvardı eskiden.
Şimdi Flotal kaldırıyor bir duvarı, yerine ışıltıyı, güzelliği,
mutluluğu koyuyor. Büyüyor salonlar, odalar, holler. Derinlik
kazanıyor göz alabildiğine. Birken iki oluyor vazo, birken iki
oluyor tablo, birken iki oluyor her eşya. Kristal ayna Flotal ile
yaşam yineleniyor, yaşam yenileniyor.

FLOTAL®
FLOTAL
"KRİSTAL AYNA"

Cam Pazarlama A.Ş.
Büyükdere Caddesi, Beytem Han Kat 4-8
Şişli, İstanbul Tel: 146 11 30

**VADELİ
(GELECEKTEKİ)
DÖVİZ KURU
ÜZERİNE**

DR. ERCAN KUMCU

BANKA ve Ekonomik Yorumlar Dergisi'nde Dr. Öztin Akgüç'ün «Vadeli (Gelecekteki) Döviz Kuru» başlıklı yazısı, vadeli döviz kurunun serbest pazarda nasıl oluştuğunu kuramsal olarak anlatmaktadır (1). Bu yazımızda Dr. Akgüç'ün «modern kuram» diye adlandırdığı vadeli döviz kuru belirlenmesi kuramını biraz daha geliştirip gelişmiş ülkelerdeki deneyimlerden söz edeceğiz ve böyle bir pazarın varlığının Türkiye'de doğurabileceği sonuçları tartışacağız.

Modern Kuram

Bu kuram vadeli döviz pazarında başlıca üç değişik aktörü tanımlamaktadır: Arbitrajcular, spekülâtörler ve dış ticaretle uğraşan tacirler. Bu pazarda her üç aktör de kâr maksimizasyonu prensibine göre davranmaktadırlar. Arbitrajcular vadeli döviz pazarında oynayarak iki ülkenin faiz oranları arasındaki farktan doğan kâr olanaklarını değerlendirirken, spekülâtörler gelecekteki cari döviz kuru beklentileri ile vadeli döviz kuru arasındaki farktan kâr sağlama güdüsün-

dedirler. Dış ticaretle uğraşan tacirler ise dışa sattıkları mallardan kazandıkları yerli para miktarını vadeli döviz pazarında oynayarak maksimize etmeye çalışırken, dışardan aldıkları mallara ödedikleri yerli para miktarını minimize etme çabasındadırlar. Yazımızı elden geldiğince kısa tutmak için Dr. Akgüç'ün yazısındaki ilgili bölümleri burada tekrarlamadan özetleyeceğiz.

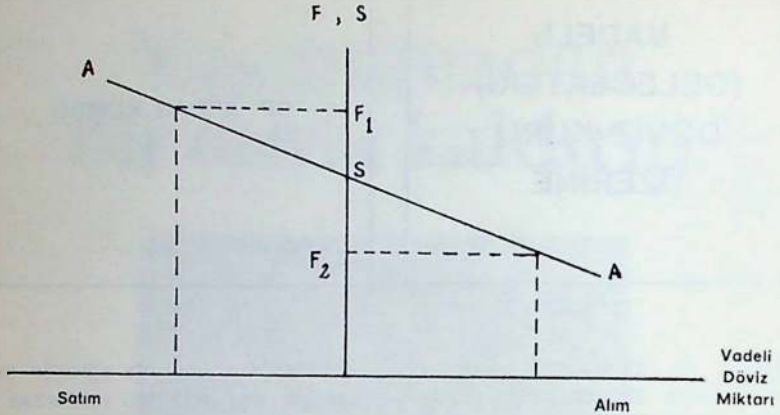
Arbitrajcuların vadeli döviz pazarında döviz alma ya da döviz satma kararları «faiz paritesi» eşitliğine dayanmaktadır. Anlatımı basitleştirmek için iki ülke arasındaki faiz oranı farkının yok olduğunu varsayarsak, faiz paritesi eşitliği şöyle yazılabilir:

$$\frac{F - S}{S} = i_T - i_B = 0$$

Burada, F vadeli döviz kurunu, S cari döviz kurunu, i_T örneğin Türkiye'deki faiz oranını ve i_B B. Almanya'daki faiz oranını göstermektedir. Buna göre, vadeli döviz kurunun cari döviz kuruna eşitliği durumunda arbitrajcular vadeli döviz alımı ya da satımı yapmayacaklardır. Bu, «Şekil 1»de gösterilmiştir.

(1) Yıl: 21, Sayı: 6, Haziran 1984, sayfa 35.

ŞEKİL I
Arbitrajcıların Sunu-İstem Çizelgesi

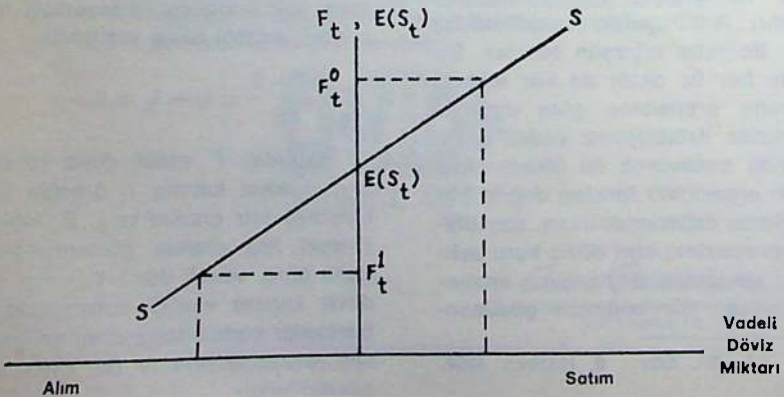

Buna karşılık, arbitrajcılar, vadelî döviz kurunun cari döviz kurundan büyük olduğu ($F_1 > S$) durumda vadelî döviz pazarında döviz satacaklar, aynı şekilde vadelî döviz kurunun cari döviz kurundan küçük olduğu ($F_2 < S$) durumunda ise vadelî döviz pazarında döviz satın alacaklardır.

Spekülatörlerin vadelî döviz pazarında döviz alma ve satma karar-

ları gelecekteki cari döviz kuru beklentilerine ve vadelî döviz kuruna bağlıdır. Bugün, t zamanı kadar ilerisi için geçerli vadelî döviz kuru (F_t), t zamanı kadar ilerdeki cari döviz kuru beklentisine ($E(S_t)$) eşit olduğu durumda ($F_t = E(S_t)$), spekülatörler vadelî döviz pazarında döviz alıp satmayacaklardır. Bu «Şekil II»de gösterilmiştir.

ŞEKİL II
Spekülatörlerin Sunu-İstem Çizelgesi

Vadeli döviz kurunun cari döviz kuru beklentisinden büyük olduğu durumda ($F_t^0 > E(S_t)$), spekülâtorler vadeli döviz satacaklar ve vadeli döviz kurunun cari döviz kuru beklentisinden küçük olduğu durumda ($F_t^1 < E(S_t)$), vadeli döviz alacaklardır.

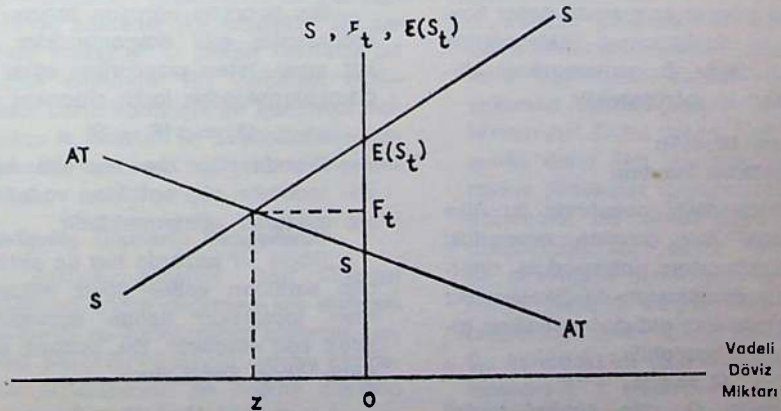
Dr. Akgüç yazısında dış ticaretle uğraşan tacirlerin davranışlarının arbitrajcılarla aynı olduğunu varsaymıştır. Kuramsal modelin niteliğini değiştirmemek için biz de aynı varsayımı yapacağız. Ancak burada belirtilmesi gereken önemli bir nokta var: Her ne kadar arbitrajcılarla dış ticaretle uğraşan tacirlerin davranışları nitelik olarak aynı olsalar bile, bu iki aktörün sunu - istem çizgilerinin eğimleri farklı olacaktır. Her üç aktörün sunu - istem çizgilerinin eğimi, bu aktörlerin fayda fonksiyonlarının birinci ve ikinci türevlerinin oranına, dolayısıyla risk'ten kaçınma katsayılarına (risk aversion coefficient) bağlı olacaktır.

Bu üç aktörün sunu - istem çizgileri serbest pazarda vadeli döviz ku-

runu ve alım satımı yapılan vadeli döviz miktarını belirleyecektir. Bu denge durumu «Şekil III»de gösterilmiştir.

Bu sunu - istem çizgilerinin konumlarını bulabilmek için bugünkü cari döviz kurunu ve t zamanı sonrası cari döviz kuru beklentilerini bilmemiz gerekmektedir. «Şekil III» serbest pazarda vadeli döviz kurunun nasıl belirlendiğini Türk Lirası'nın B. Alman Mark'ı karşısında değer kaybedeceği beklentisi varsayımı altında göstermektedir. Bu şekilden de görüldüğü gibi, Türk Lirası'nın ilerde değer kaybetmesi bekleniyorsa, serbest pazarda oluşan vadeli döviz kuru, bugünkü cari döviz kurundan büyük ve vade sonunda oluşması beklenen cari döviz kurundan küçük olacaktır. Bir başka deyişle, bugünkü cari döviz kuru 1 DM=150 TL ise ve üç ay sonra 1 DM=200 TL olması bekleniyorsa, bugün üç ay vadeli B. Alman Mark'ının Türk Lirası fiyatı 150 TL'den büyük fakat 200 TL'den küçük olacaktır. Bu durumda arbitrajcılar ve dış ticaretle uğraşan tacirler vadeli döviz satacaklar ve spekülâtorler vadeli döviz alacaklardır.

ŞEKİL III
Vadeli Döviz Pazarında Denge Kurunun Belirlenmesi

Vadeli
Döviz
Miktarı

Milton Friedman bu konudaki bir yazısında, cari döviz kurunun serbest pazarda oluştuğu ülkelerde cari döviz kurunun değişmesinden doğacak risk'i azaltmak için vadeli döviz pazarının da oluşacağını belirtmektedir. Bu risk'i azaltmanın bir fiyatı (risk primi) olduğunu belirten Friedman, rekabet şartları altında bu risk priminin yok olma eğiliminde olduğunu söylemektedir. Örneğimizde bu risk primi, t zamanı vadeli döviz kuru ile t zamanı sonra oluşacak cari döviz kurunun bugünkü beklentisi arasındaki farktır ($F_t - E(S_t)$). İleride cari döviz kurunun değişeceği beklendiği ve bu pazarda aktörlerin davranışları yukarıda belirttiğimiz doğrultuda olacağı sürece, bu risk primi hiç bir zaman sıfır olmayacaktır. Friedman'ın dediği gibi bu pazarda risk primi sıfır olsaydı, t zamanı vadeli döviz kuru t zamanı sonra oluşacak cari döviz kurunun bugünkü beklentisine eşit olacaktı. Böyle döviz pazarlarına uluslararası finansman literatüründe «verimli pazar» (efficient market) denilmektedir.

Bazı özel koşulların dışında döviz pazarında daima risk primi olacaktır ve bu risk primi Türk Lirası'nın yabancı paralar karşısında değer kaybetme ya da kazanma beklentilerine bağlı olacaktır. Bu matematiksel olarak daha iyi görülecektir.

Kuramsal Modelin Matematiksel Tanıtımı

Vadeli döviz pazarında iki ülke arasındaki faiz oranları arasındaki farktan kâr etme çabasındaki arbitrajcılarının davranışları iki ülkenin faiz oranlarının eşit olduğu varsayımı altında şöyle yazılabilir:

$$Q_a = a (F_t - S)$$

Burada Q_a alıp satılan vadeli

döviz miktarını göstermektedir. Arbitrajcılarının vadeli döviz satmaları için ($Q_a > 0$), t zamanı vadeli döviz kurunun (F_t) bugünkü cari döviz kurundan (S) büyük olması gerekir. Aynı şekilde, arbitrajcılarının vadeli döviz alımı yapmaları için ($Q_a < 0$), t zamanı vadeli döviz kurunun bugünkü cari döviz kurundan küçük olması gerekir.

Yukarıda da sözü edildiği gibi, t zamanı vadeli döviz kuru ile t zamanı sonunda oluşacak cari döviz kuru beklentisi arasındaki farktan kâr etmeye çalışan spekülâtörlerin davranışları şöyle yazılabilir:

$$Q_s = b (F_t - E(S_t))$$

Burada Q_s spekülâtörlerin alıp sattıkları vadeli döviz miktarını göstermektedir. Spekülâtörlerin vadeli döviz satmaları için ($Q_s > 0$), t vadeli döviz kurunun (F_t) t zamanı sonunda oluşacak cari döviz kurunun bugünkü beklentisinden ($E(S_t)$) büyük olmalıdır. Aynı şekilde, spekülâtörlerin vadeli döviz alımı yapmaları için ($Q_s < 0$), t vadeli döviz kurunun t zamanı sonunda oluşacak cari döviz kurunun bugünkü beklentisinden küçük olmalıdır.

Dış ticaretle uğraşan tacirler de arbitrajcılar gibi davranacaklar, fakat, sunu -istem çizgilerinin eğimi arbitrajcılarinkinden farklı olacaktır.

$$Q_T = c (F_t - S)$$

Burada Q_T dış ticaretle uğraşan tacirlerin alıp sattıkları vadeli döviz miktarını göstermektedir.

Böyle bir pazarda her üç aktörün alıp sattıkları vadeli döviz miktarlarının toplamı denge durumunda sıfıra eşit olacaktır. Bu, pazarın denge olma koşuludur:

$$Q_a + Q_s + Q_t = 0$$

Bu koşul sağlandığında, vadeli döviz pazarında oluşacak risk primi ($F_t - E(S_t)$), aşağıdaki gibi bulunacaktır:

$$F_t - E(S_t) = - \frac{a+c}{a+b+c} (E(S_t) - S_t)$$

Bu eşitlikten de görüldüğü gibi, vadeli döviz pazarının «verimli pazar» olabilmesi için spekülatörlerin sunu-istem elastikiyetinin sonsuz olması gerekmektedir ($b = \infty$). Bu durumda, «Şekil III»deki S - S çizgisi tam yatay bir çizgi olacak ve arbitrajcı/tacir sunu-istem çizgisi pazardaki vadeli döviz alım - satım miktarını yalnızca belirleyecektir. Burada önemle belirtmek gerekir ki, bireysel spekülatörlerin sunu-istem elastikiyeti sonsuz olmasa bile, döviz pazarında oynayan spekülatörlerin sayısal çokluğu spekülatörlerin toplam olarak (grup olarak) sunu-istem elastikiyetini sonsuzlaştıracaktır. Friedman'ın yukarıda sözünü ettiğimiz yazısında da belirttiği durum budur. Bir başka deyimle, vadeli döviz pazarındaki kâr olanakları (risk primi) bu pazara serbest rekabet şartları altında yeni spekülatörleri çekecek ve bu kâr olanakları sonunda yok olacaktır. Bu şekilde vadeli döviz pazarı «verimli» bir pazar olacaktır. Bu kuramsal olasılıklar daha karmaşık bir kuramsal modelde R. Driskill ve S. McCafferty tarafından ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir.

Gelişmiş Ülkelerin Deneyimleri

Birçok gelişmiş Batı ülkeleri 1973'den sonra değişken kur sistemine geçti ve vadeli döviz kurunun serbest pazarda oluşması olgusu akademik iktisatçıların en önemli çalışma alanlarından biri oldu. Burada en

önemli konulardan biri vadeli kurun gelecekteki cari kurun bir göstergesi olup olmadığının araştırılmasıydı.

Döviz pazarında bekleme beklentisi (rational expectations) varsayımı altında, t zamanında oluşacak cari döviz kuru ile cari döviz kurunun bugünkü beklentisi arasındaki fark, bir başka deyimle cari döviz kuru beklentisinde yapılan yanlış, rastgele bir değişkendir. Bu şöyle yazılabilir:

$$S_t - E(S_t) = e$$

Burada e, ortalaması sıfır, varyansı sonsuz olmayan rastgele bir değişkendir ve hiçbir ekonomik nedene bağlı değildir. Aynı zamanda vadeli döviz pazarı verimli bir pazar ise ($F_t = E(S_t)$), bugünkü t zamanı vadeli döviz kuru şöyle yazılabilir:

$$F_t = E(S_t) = S_t - e$$

Bu eşitliğe göre, t zamanı vadeli döviz kuru, t zamanı sonunda oluşacak cari döviz kurunun en iyi göstergelerinden (unbiased predictors) biri olacaktır. Yukarıda da değinildiği gibi, aralarındaki fark hiçbir ekonomik nedene bağlı olmayan, ortalaması sıfır olan rasgele bir değişkendir.

Çeşitli gelişmiş Batı ülkeleri paraları arasındaki kurları içeren 1970'lerin sonlarında yapılan çalışmalar yukarıda özetlediğimiz hipotezi desteklemiştir. Daha sonra 1980'lerin başında, daha ileri istatistik ve ekonometrik yöntemler uygulanarak yapılan çalışmalar ise vadeli döviz kurunun gelecekteki cari döviz kurunun iyi bir göstergesi olmadığını ve risk priminin varlığını birçok ülke paraları arasındaki kurlar için göstermişlerdir. Bu konudaki en yeni iki kaynak L. P. Hansen/R. J. Hodrick ve R. J. Hodrick/S. Srivastava'nın yazılarıdır.

Daha önce yapılan ve basit istatistik ve ekonometrik yöntemler kullanan çalışmalar risk priminin gelişmiş ülke paraları için zaman içindeki değişimi yüzünden yanlış sonuçlara varmışlardır. Yukarıda da değinildiği gibi, risk primi yerli paranın değer kazanma ya da değer kaybetme beklentilerine bağlı olan bir olgudur. Bu risk primi zaman içinde bazen negatif (yerli paranın değer kaybetmesi beklendiği zaman) bazen pozitif (yerli paranın değer kazanması beklendiği zaman) olmaktadır. Uzun bir zaman süresi alındığında, bu primin istatistiksel ortalaması gelişmiş ülke paraları arasındaki kurlar için istatistiksel olarak sıfırdan farklı çıkmamakta ve bu nedenle 1970'lerin sonunda yapılan çalışmalar risk priminin varlığını kabul etmemektedirler.

Bir başka yazımızda ABD Doları/B. Alman Mark'ı ve ABD Doları/Kanada Doları kurlarında da risk priminin çeşitli zaman kesitlerinde var olduğunu gösterdik. Bu kurlardaki risk primleri istatistiksel olarak cari döviz kurunun artması ya da azalması beklentisine eşit olmaktadır. Bu sonuç, gelişmiş ülkelerde t zamanı vadeli döviz kurunun bugünkü cari döviz kuruna aşağı yukarı neden eşit olduğunu da açıklamaktadır. Bu şöyle açıklanabilir: Eğer risk primi

$$F_t - E(S_t) = - (E(S_t) - S) \text{ ise}$$

$$F_t = S$$

olacaktır. Bir başka değişle, t zamanı vadeli döviz kuru bugünkü cari

döviz kuruna eşit olacaktır. Gerçekten de, gelişmiş ülke paraları arasındaki vadeli döviz kuru aynı gündeki cari döviz kuruna aşağı yukarı eşittir.

Vadeli Döviz Pazarının Türkiye'deki Uygulanması Üzerine

Yukarıda özetlediğimiz kuramsal modelin yer yer kambiyo kısıtlamalarının olduğu, dış ülkelerle sermaye alış-verişinin kısıtlı bulunduğu, sermaye piyasasının daha olgunlaşmadığı, Türkiye gibi ülkelerde tam olarak çalışacağını öne sürmek çok doğru olmayacaktır. Buna karşılık böyle kuramsal bir model, modelin kısıtlamalarını akılda tutmak koşulu ile, vadeli döviz pazarının Türkiye gibi bir ülkede nasıl çalışacağına ve ne gibi sonuçlar doğurabileceğine ışık tutacaktır.

T. C. Merkez Bankası'nın vadeli döviz pazarı hakkındaki düzenlemesi yukarıda davranışları özetlenen üç aktörden ikisine (arbitrajcı ve spekülâtörler) yer vermemiştir. Modelimiz çerçevesinde bu, vadeli döviz pazarının tek bir aktörle çalışacağı izlenimini vermektedir. Gerçekte ise, vadeli döviz pazarında görev ve yer verilen dış ticaretle uğraşan tacirler, vadeli döviz alım-satımını ticari bankalarla yapacaklardır. Bu ticari bankalar da modelimizdeki spekülâtörler gibi hareket edeceklerdir. Bunu bir örnek ile şöyle açıklayabiliriz:

Ticari bankaların t zamanı vadeli döviz satmaları için t zamanı vadeli döviz kurunun, t zamanı sonunda oluşacak cari döviz kurunun bugünkü beklentisinden büyük olması gerekir. Böylece, ticari bankalar, t zamanı sonunda cari döviz pazarında döviz alıp t zamanı öncesi daha yüksek kurdan anlaştığı müşterisine döviz satıp kâr etmek isteyecekler-

- ◆ Her hareket mutluluğu getirmez; ama her mutluluğun arkasında bir hareket vardır.

Disraeli

dir. Aynı şekilde, t zamanı vadeli döviz kurunun t zamanı sonunda oluşacak cari döviz kurunun bugünkü beklentisinden küçük olduğu durumda ticari bankalar vadeli döviz almak isteyeceklerdir. Bu durumda, ticari bankalar vadeli döviz pazarında t zamanı sonunda devir edilmesi koşulu ile döviz alacaklar ve bu döviz t zamanı sonunda bekledikleri daha yüksek kurdan cari döviz pazarında satıp kâr etmeyi düşüneceklerdir.

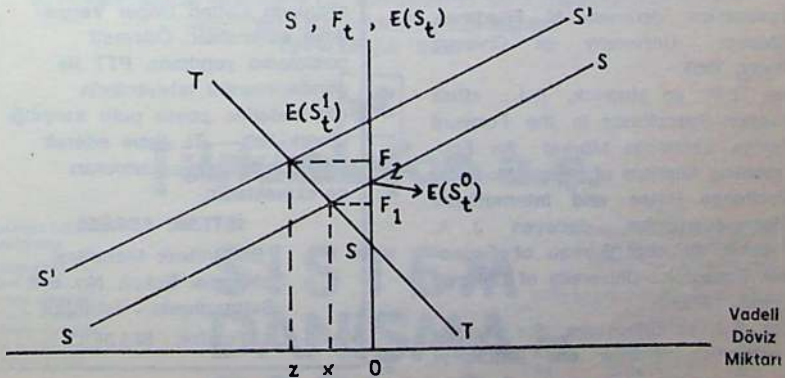
Görüldüğü gibi, Türkiye'deki ticari bankalar modelimizde aynen spekülâtörler gibi davranacaklardır. T.C. Merkez Bankası'nın bu konudaki düzenlemesindeki bireysel ticari banka dışı spekülâtörlere yer vermemiş olması «Şekil III»deki spekülâtör sunu istem çizgisinin eğimini daha dik yapacak ve risk primi daima bu pazarda var olacaktır. Bir başka deyimle, bu pazardaki spekülâtör kâr olanakları (risk primi) bu pazara giriş-çıkış kısıtlandığı için azalma eğiliminde olmayacaklardır. Bu, vadeli döviz pazarının etkin bir şekilde çalışmayaacağı yönünde yorumlanmamalıdır.

Aslında, T.C. Merkez Bankası'nın vadeli döviz pazarında ticari bankalar dışında spekülâtörlere yer vermemesi olumlu karşılanmalıdır. Oyunun nasıl oynandığının yeni öğrenildiği ortamlarda spekülâtör davranışlarının denge bozucu (destabilizing) olması olasıdır. Bu nedenle, bu konuda ticari bankalar da çok dikkatli olmalıdırlar. Böyle pazarlarda deneyim yetersizliği nedeniyle iflas etmiş ya da iflastan zor kurtulmuş birçok ticari banka vardır.

Vadeli döviz pazarının varlığından Türkiye gibi ülkelerde en fazla yarar görecektir. Bu açıdan bu düzenlemenin ülke ekonomisinin yararına olacağı görüşüdeyiz.

Türk parasının değer kaybedeceği beklentisi altında, yukarıda da belirttiğimiz gibi, vadeli döviz kuru bugünkü cari döviz kurundan daha yüksek olacaktır. Bu nedenle Türk dış satımcısı ileride kazanacağı döviz bugün vadeli döviz pazarında satıp belli bir döviz miktarı için ileride daha fazla Türk Lirası kazanacaktır. Başka

ŞEKİL IV
Vadeli Döviz Pazarında Beklenen Cari Kurun Artmasının
Vadeli Döviz Kuruna Etkisi

bir deyimle, dış satımcının Türk Lirası fiyatı artacaktır. Cari döviz kurlarının herhangi bir nedenle zamanında ayarlanmamasından doğan dış satıcıların zararları azalmış olacaktır. Bu durum «Şekil IV»de gösterilmiştir.

Cari döviz kuru beklentisindeki artış $E(S_t^0)$ 'dan $E(S_t^1)$ 'e geldiğinde cari döviz kuru t zamanında değiş-mese bile spekülâtorlerin (Türkiye'deki ticari bankaların) sunu-istem çiz-gisi S-S den S'-S'ne kayacaktır. Bu, vadeli döviz pazarında döviz satan dış satımcının gelirlerini döviz başına F_1 'den F_2 'ye arttıracığı gibi, Türk Lirası cinsinden olan fiyat artışı da dışsatımı artırıcı yönde olacaktır. Özet olarak denilebilir ki, tek cari kur yöntemini benimsemiş Türkiye gibi ülkelerde, geçici olarak herhangi bir nedenle (örneğin, dış alımcıyı korumak) geciktirilmiş cari kur yükselmeleri, vadeli döviz pazarı yoluyla dış satımcının olası zararlarını azaltacaktır.

KAYNAKLAR

- Driskill, R. ve McCafferty, S.: «Spot and Forward Rates in a Stochastic Model of the Foreign Exchange Market», *Journal of International Economics*, yıl 12, 1982.
- Friedman, M.: «The Case for Flexible Exchange Rates», *Essays in Positive Economics*, derleyen M. Friedman, Chicago: University of Chicago Press, 1953.
- Hansen, L.P. ve Hodrick, R.J.: «Risk Averse Speculation in the Forward Foreign Exchange Market: An Econometric Analysis of Linear Models», *Exchange Rates and International Macro-economics*, derleyen J. A. Frenkel, National Bureau of Economic Research: University of Chicago Press, 1983.
- Hodrick, R.J. ve Srivastava, S.: «An Investigation of Risk and Return in

Forward Foreign Exchange», *Journal of International Money and Finance*, basılmak üzere, 1984.

Kumcu, E.: «The Existence of Risk Premium in Canadian Dollar and German Mark», North American Economics and Finance Association'ın 28-30 Aralık 1984'de Dallas, Texas'daki yıllık toplantısında sunulacak tebliğ.

banka ve ekonomik yorumlar

Aylık Dergi

Ciltlenmiş
eski sayıları :

- Bankacılar
- İktisatçılar
- Yöneticiler

ve ilgili alanlarda
yüksek öğrenim gören

- Öğrenciler

için en yararlı kaynak.

1984 yılı cildi	: 3.000.— TL
1983 yılı cildi	: 2.000.— TL
1982 yılı cildi	: 1.500.— TL
1981 yılı cildi	: 1.250.— TL
1980 ve öncesi	: 800.— TL

Önemli Not : Cilt bedeline % 10 oranında Katma Değer Vergisi ilave edilmelidir. Ödemeli postalama yapılmaz. PTT ile gönderilmesini isteyenlerin cilt bedeline posta pulu karşılığı olarak 190.— TL ilave ederek önceden havale çıkarmaları gerekmektedir.

İSTEME ADRESİ :

Binbirdirek Mahallesi
Suterazisi Sokak No. 6/2
Sultanahmet - İstanbul
Telefon : 526 34 11

Aboneler, şehircil, şehirlerarası, milletlerarası yetkili, yarı-yetkili, yetkisiz olarak sınıflandırılabilir. Tüm aboneler aynı anda birbirleriyle gizli görüşme yapabilir. Gece servisi vardır.

Piyasadaki 4 harici hatlı şefsekreter fiyatına “5 harici hatlı Elektronik Santral” ISKRA EPABX-16.

Telefon sistemi, iç ve dış haberleşmenizdeki kuruluşunuza önemli boyutlar kazandırır.

Ama iyisini seçmeniz şartıyla.

Türktelefon'un sunduğu imkândan yararlanın.

Piyasadaki 4 harici hatlı şefsekreterin fiyatına, daha uzun ömürlü, daha geniş olanaklı ve

5 harici hatlı elektronik santral alın:
ISKRA EPABX-16.

ISKRA EPABX-16 komple bir haberleşme sistemidir: 16 hattan oluşur. 1 hat konferans için ayrılmıştır. Geriye kalan 15 hat, kuruluşunuzun sahip olduğu PTT hattı sayısına göre 0 harici-15 dahili hattan,

5 harici-10 dahili hatta kadar değişik şekillerde kurulabilir.

Bu büyük imkândan yararlanmak için, Türktelefon'un "Sistem Danışma Servisi"ni size en yakın bürosundan* ayrıntılı bilgi alın.

ISKRA EPABX-16 alın!

Türktelefon a.ş.

Türktelefon'un 30 yılı yaklaşan tecrübesiyle ve teknik yeterliğiyle donatılmıştır.

Kuruluşunuzun telefon sistemi ihtiyacını sizinle birlikte değerlendirir: Mevcut telefon aparatları, şefsekreter sistemleri, crossbar santralleri, elektronik santralleri, bunların kullanım esneklikleri, kapasiteleri, maliyetleri ve montaj-bakım-onarım olanakları hakkında ayrıntılı ve aydınlatıcı bilgileri ücretsiz sunar.

Nezde olursanız olur, gerektiğinde görüşme için uzmanlarını yollar.

SİSTEM DANIŞMA SERVİSİ

* İSTANBUL Yeni Çarşı Cad. Bitez Han 40 Galatasaray
Tel: 144 75 00 - 144 48 43 Teleks: 24566 tele tr
ANKARA Tuna Cad. Çanakçı Han 11 Kat 2 Kuzlay
Tel: 31 41 40 Teleks: 42583
İZMİR Şehit Fethi Bey Cad. Sardıklar İş Hanı 23/4 Gümruk
Tel: 25 87 70

Adana	23 643	Erzurum	12 785
Antalya	22 100	Eskişehir	14 550
Bolu	24 24	İzmir	14 56 53
Bursa	11 428	Kayseri	12 418
Diyarbakır	12 573	Samsun	13 644
Elazığ	11 798	Trabzon	14 874

Türkiye'de
bir bankacılık
geleneęi
vardır.

OSMANLI BANKASI

AYIN EKONOMİK OLAYLARI

DR. YILDIRIM KILKIŞ

Ekonomide Sıkıntılar

A LINAN ekonomik kararlar ve bunların derhal uygulamaya konulması sonucu Türkiye, bir buçuk yıl gibi kısa sayılabilecek bir sürede, daha önce özellikle ithal malları açısından bir yoklar ülkesi iken, artık her çeşit malın bol olduğu bir ülke haline gelmiştir. Bu hızlı gelişmenin bir bedeli olması gerekir. O da «hayat pahalılığı»dır. Gerçi piyasada her çeşit mal vardır; ama genelde toplumun bu malları satın alma gücü giderek azalmaktadır.

Öte yandan üretimde kapasite kullanım oranı yükseldiği halde, işsizlik de giderek artmaktadır. İhracatta ise beklenen artış görülmemektedir. İhracatımızın % 75'ini sanayi ürünleri teşkil ettiğinden, mevsimlik ihracat dalgalanmaları mazereti de geçerli değildir.

Talep gücünü azaltmaya yönelik yüksek oranlı mevduat faizleri, kredi maliyetini yükselttiğinden; enflasyon körüklenmeye devam etmektedir. Nitekim önemli zamların olmadığı bir tek ay yoktur. Bununla beraber, kısır döngü devam edecek ve yüksek oranlı enflasyon, mevduat faizlerinin düşmesine herhalde müsaade etmeyecektir.

Devletin paraya ihtiyacı olduğu ileri sürülerek, bütçeye yük olan sübvansiyonların, kamunun ürettiği hizmet ve mallara yapılan zamlar yoluyla halka intikal ettirilmesinin de bir ölçüsü olmalıdır. Aksi takdirde ekonomideki sıkıntılar gün geçtikçe artacak ve genellikle beğenilen uygulamaların yerilen uygulamalara dönüşmesi önlenemeyecektir.

Ekonomimizin genel görünümünü böylece belirledikten sonra, şimdi de geçtiğimiz dönemde çıkartılan mevzuatı özetleyelim ve her zaman olduğu gibi zamlar üzerinde duralım.

Bankalara İlişkin Yeni Düzenleme

Bilindiği gibi, ülkemizde bankacılık kesimi, 1938 yılından başlayarak, 7129 sayılı Bankalar Kanunu'nun hükümleri çerçevesinde düzenlenmiştir. Aradan uzun bir süre geçtikten sonra, bu yasanın yerine, önce 31.8.1979 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan 7129 sayılı Bankalar Kanunu'nun bazı maddelerinin değiştirilmesine ilişkin 28 sayılı Kanun Hükmünde Kararname, daha sonra 22.7.1983 tarih ve 18112 sayılı (ikinci mükerrer) Resmi Gazete'de yayınlanan 70 sayılı Bankalar Hakkında Kanun Hükmünde Kararname çıkarılmıştır. Bu kararname ile bankaların kuruluş, yönetim, çalışma esasları, devir, birleşme ve tasfiyeleri ile denetlenmelerinin yeniden düzenlenmesi amaçlanmıştır.

2 Mayıs 1985 tarih ve 18742 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren, 25.4.1985 tarih ve 3182 sayılı Bankalar Kanunu ise, ülkemizde bankacılık kesiminin düzenlenmesinde son aşamayı oluşturmaktadır. 3182 sayılı Kanun ile 28 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ve 70 sayılı Kanun Hükmünde Kararname değiştirilerek kabul edilmiştir.

Dergi'nin bu sayısında, 15 bölümden oluşan 3182 sayılı Bankalar Kanunu'nun getirdiği değişiklikler hakkında, ayrıntılı bir yazı yer almaktadır. Bu bakımdan yeni Bankalar Kanunu ile ilgili olarak yukarıdaki genel bilgileri vermekle yetiniyoruz.

İthalat ile İlgili Kararlar

• İthalat izne bağlı mallarla ilgili listeyi genişleten kararlar 17 ve 18 Mayıs tarihli Resmi Gazetelerde yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. 17 Mayıs 1985 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan kararlar, ithal yasaklanmış bazı maddeler müsaade listesine alınmıştır. 18 Mayıs 1985 tarihli Resmi Gazete'de ise, fon ödemek suretiyle ithal edilecek mallar ile ilgili yeni düzenlemeler ve 1985 yılı İthal Rejimi Kararı'na göre uygulanacak Gümrük Vergisi Nispetleri Listesi'ndeki bazı ilaveler ve değişiklikler açıklanmaktadır.

• 12 Mayıs 1985 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan İthalat 85/19 No.lu Tebliğ ile, yolcu beraberinde getirilecek eşya için, yıllık maktu vergiler toplam 3.000 D.M. olarak tespit edilmiştir.

Garanti Bankası '85

Başlayan bir yıla umutla bakmak yalnız bir alışkanlık değil, geleceğin gerçekten daha iyi olmasını sağlayacak çalışma azim ve gücünü de vereceği için, gereklidir.

Garanti Bankası'nın 1985'e bakışında ise, gelen yıldan çok daha iyi şeyler beklemesinde, sağlam bir dayanağı vardır: 1984 yılında Bankanın her bakımdan gösterdiği büyük gelişmeler.

İnançla, güvenle, başarı azmiyle tam bir takım ruhu içinde hep beraber çalışarak kazanılmış olan başarılar, 1985'de kazanılan bu hızla daha da ileriye götürülecektir.

Bankanın gösterdiği bu atılma, bu hizmet anlayışına, mudi ve müşterilerin güveni ve ilgisi somut bir gerçek olarak 1984'den 1985'e yansımaktadır.

GARANTİ BANKASI

İhracat ile İlgili Kararlar

• 17 Mayıs 1985 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan İhracatı Teşvik Tebliği Sıra No. 85/7 ile, tekstil ihracatında uygulanan vergi iadesinin 1 Ekim 1985'ten itibaren yarı yarıya indirilmesi (% 5'e) ve 1.1.1986'dan itibaren tekstil ürünlerinin «sıfır vergi iadesi» listesine alınması kararlaştırılmıştır.

• 4 Mayıs 1985 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan 85/6 No.lu Tebliğ ile de, ihracatın prefinansmanında kullanılacak krediler, banka muameleleri ve sigorta hizmetlerinin vergi, resim ve harçlardan istisna edilmesi ve bu uygulamanın 13 Nisan 1985'ten itibaren geçerli olması kabul edilmiştir.

Zamlar Devam Ediyor

1985 Mayıs ayı, yine çok önemli ve ağır zamlara sahne olmuştur. 1 Mayıs 1985'ten itibaren TOFAŞ'ın yerli imalat otomobil fiyatlarına yaptığı ortalama % 4.7 zam ile başlayan Mayıs dönemi, 2 Mayıs 1985'te petrol ürünlerine ve Tekel maddelerine yapılan zamlarla devam etmiştir. Petrol ürünleri zamları ortalama % 9.2 oranında olurken, Tekel zamları % 27 - % 50 arasında değişmiştir.

Mayıs ayında kabul edilen fakat Nisan 1985 ayından itibaren geçerli sayılacak olan elektrik zamları da % 16.7 - % 26.3 arasında değişmektedir. Diğer bir zam da avukatlık ücretlerinde olmuş, Adalet Bakanlığı Tebliği ile yeni zamlı ücretler illere göre iki grup halinde açıklanmıştır.

Aşağıda sadece petrol ürünlerine yapılan zamları eski fiyatlarla mukayeseli olarak vermekle yetiniyoruz. Çünkü akaryakıtta yapılan zamlar, her zaman olduğu gibi, etkisini yaygın bir alanda hissettirecek, birçok mal ve hizmete derhal yansiyacaktır.

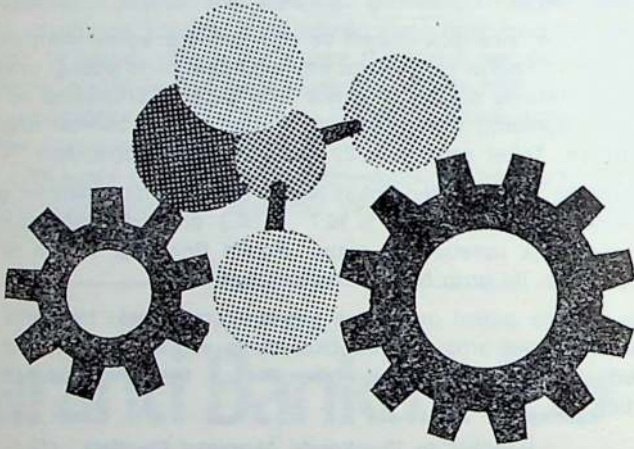
İstanbul'da Perakende Akaryakıt Fiyatları (TL/Litre)

	Eski Fiyat	Yeni Fiyat
Süper Benzin	235.—	256.—
Normal Benzin	217.—	237.—
Gazyağı	147,90	162,90
Motorin	147,70	162,70
Marin Dizel	142,59	157,09
Kalorifer Yakıtı	111,77	123,27
Fuel Oil (No. 5)	106,65	117,65
Fuel Oil (No. 6)	93,36	106,39

Yeni Tüpgaz Fiyatları (TL/Tüp)

	Anadolu Yakası	Rumeli Yakası
Piknik	397.—	402.—
10 kg.	1.948.—	1.963.—
12 kg.	2.300.—	2.315.—
45 kg.	8.543.—	8.594.—

**Kimya sanayi
yardımcı maddeleri
tüm endüstrinin
vazgeçilmez unsurlarıdır.**

.Türk-Henkel tüm üretimi ile
ihracat yapan tekstil, deri,
metal ve gıda gibi sanayi
kollarının kalite garantisidir.

Her tüten bacada bir Türk-Henkel mamulü...

YENİ YAYINLAR

VURAL ORHAN

MALİ TABLOLAR ANALİZİ

AKGÜÇ, Dr. Öztin; Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş Altıncı Bası, İ.U. İşletme Fakültesi Muhasebe Enstitüsü Yayını, İstanbul 1985, 500 sayfa, 1.000.— TL.

Mali Tablolarda ve Mali Tablolar Analizi, bugün Türk iş hayatında yadsınamayacak bir öneme sahip. Bu önemli Yazar şöyle belirtiyor: «İşletme yöneticileri, karar alma, planlama, denetim işlevlerini daha etkin bir şekilde yürütebilmek; birikim sahipleri ve ortaklar, işletmenin kârlılığı, faaliyet sonuçları, yatırımın emniyeti, işletmenin gelecek dönemlere ait kazanma gücü hakkında açık ve sağlam bilgiler alabilmek ve finansman kurumları da, kredi talep edenlerin mali durumları ile borç ödeme kapasitelerini saptayabilmek için, mali tablolardan ve bunların analiz sonuçlarından geniş ölçüde yararlanmaktadır. Ayrıca devlet, bazı vergilerin matrahını tespit, etkili bir vergi denetimi, Kamu İktisadi Teşebbüsleri'nin yönlendirilmesi, bu teşebbüslerin izleyecekleri politikaların tespiti ve milli gelir hesapları yönlerinden, mali tablolar ve bunların analizi ile yakından ilgili bulunmaktadır.»

Kitabın bu altıncı baskısında, güncel sorunlardan olan enflasyonun firma faaliyeti üzerinde etkileri, analizde enflasyon etmeni, mali tabloların enflasyonun etkilerini yansıtacak şekilde yeniden düzenlenmesi ve yeniden değerlendirme konuları genişletilmiş; mali tablolar analizinde Türkiye uygulamasına dönük örneklerle ağırlık verilmiştir.

Onsekiz bölümden oluşan kitabın «Giriş Bölümü»nde; Mali Tablolar Analizi (MTA) ile «Mali Tablo» deyiminin kapsadığı tablolar tanımlanmakta; mali tabloların sınırları ile MTA'nin modern iş hayatındaki önemi, tarihsel gelişimi, türleri ve başarı koşulları üzerinde durulduktan sonra; gelişmekte olan ülkelerde MTA'nde karşılaşılan sorunlar dile getirilmektedir. «II. Bölüm»de, mali tablolardan «bilanço» konusuna teknik ve şekli bilgiler verilerek girilmekte; burada «aktif» ve «pasif» olarak ayrılan ve sıralanan bilanço kalemleri, üç ana başlık altında, izleyen III, IV ve V. bölümlerde ayrı ayrı ele alınarak incelenmektedir.

«III. Bölüm»de, bilanço aktifindeki «dönen varlıklar», paraya çevrilebilir olanaklarına göre sıralanarak ayrı ayrı ve tali hesapları itibarıyla analiz edilmekte; T.T.K. ve V.U.K. ışığında değerlendirmelere, önerilere ve uygulamaya dönük örneklerle yer verilmektedir. «IV. Bölüm»de bilanço aktifinin «duran varlıklar» şeklinde nitelenen iktisadi değerleri ele alınarak, verilen örnekler üzerinde çeşitli yöntem ve metotlara göre değerlendirme yapılmaktadır. «V. Bölüm»de, bilanço pasifinde «Borçlar» ve «Öz Sermaye» bölümlerinde toplanan iktisadi değerler, örneklerle incelenmekte; bunların değerlendirilmeleriyle ilgili açıklamalar yapılmaktadır.

«VI. Bölüm»de, mali tablolardan «Gelir Tablosu» yer almaktadır. Gelir tablosunun bölümleri, bunları oluşturan kalemler ve bu kalemlerle nitelenen gelir ve gider unsurları geniş bir tasnife tabi tutulmuş; ticari ve sınai işletmelerde mal maliyetinin hesaplanması ile gelir tablosu ve dağıtılmamış kârlar tablosu örneklerine yer verilmiştir. «Öz Sermaye Değişim Tablosu» başlıklı «VII. Bölüm»de, «Öz Sermayeye Yapılan İlaveler» ve «Öz Sermayede Azalışlar» ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

«VIII. Bölüm»de, «İşletme Sermayesi» ve «İşletme Sermayesinde Değişim Tablosu» konu edilmektedir. İşletme sermayesi ve kullanımının enine boyuna incelendiği bu bölümde, belirtilen nedenler sonuçlarıyla birlikte ortaya konulmakta; üç tablo örneği bulunmaktadır.

«IX. Bölüm»de, «Nakit Akım Tablosu»na yer verilmektedir. «Nakit Kaynakları ve Kullanılış Yerleri», «İşletmenin Nakit Giriş ve Çıkışını Gerektirmeyen İşlemler» ve «Nakit Akımı Tablosunun Hazırlanması» ana başlıkları altında incelenen konu; örnekler, öneriler, teknik ve şekli bilgiler bileşimiyle tanıtılmaktadır. «X. Bölüm»de ele alınan mali tablo, «Fon Akım Tablosu»dur. Konuya tanımla girilmekte, fon kaynakları ve kullanılış yerleri belirtildikten sonra, bir örnek tablo düzenlenmekte ve analiz edilmektedir.

Yukarıdaki bölümlerde yer yer teorik ve tanıma dönük olarak ele alınan mali tabloların, izleyen bölümlerde, fiilen analizine geçilmektedir.

«XI. Bölüm»de, mali tablolar analizinde kullanılan teknikler hakkında yorum ve eleştirilerde bulunularak gerekli açıklamalar yapılmaktadır. «XII. Bölüm»de, «Bilanço Analizi» konu

edilmektedir. Karşılaştırmalı bilançoların tanıtımı ve bilançoların karşılaştırmalı olarak gösterilmesine ilişkin örnek üzerinde bilgi verildikten sonra, değişikliklerin analiz ve yorumuna geçilmektedir.

«XIII. Bölüm»de, bilanço analizi tekniklerinden «Yüzde Metoduyla Analiz» ile «Yorum», örnekleriyle verilmektedir. «XIV. Bölüm»de bilanço analizi tekniği olarak «Eğilim Yüzdeleri Metodu» ele alınmış, eğilim yüzdelerinin hesaplanması hakkında örnek üzerinde bilgi verilmiş ve bunların ne şekilde yorumlanacağına ilişkin açıklamalar yapılmıştır.

«XV. Bölüm»de MTA'nde kullanılan diğer bir teknik olan «Oranlar» metodu incelenmiş, bu tekniğin bilanço analizlerinde kullanılışı, uygulamalı örneklerle ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

«XVI. Bölüm»de «Gelir Tablosu Analizi»ne yer verilmekte, örnekler üzerinde durularak; sonuçlar hakkında açıklamalar, yorumlar ve öneriler yapılmaktadır.

«XVII. Bölüm»; fiyat hareketlerinin mali tablolar üzerine etkisini, fiyat düzeyindeki değişikliklere göre mali tabloların yeniden düzenlenmesini ve ülkemizde yeniden değerlendirme konularını içermektedir. Kitap, «Kâra Geçiş Analizi»nin ele alındığı «XVIII. Bölüm»le sona ermektedir.

Sayın Dr. Öztin Akgüç'ün her zamanki sade ve akıcı anlatımıyla teori ve pratiği rahatça özümsecek şekilde verdiği bu eser; gerek işletme yöneticileri gerek işletme yöneticisi olmak üzere öğrenim görenler için çok yararlı bir kaynak niteliğindedir. Kitabın altıncı baskısının yapılmış olması, arandığının ve okunduğunun en büyük kanıtıdır. Sayın Akgüç'ü Türk

işletme yazınına kazandırdığı bu başarılı çalışma için bir kez daha kutular, kitabı okumalarını tüm okurlarımıza salık veririz.

SERMAYE PİYASASINDA KAMUYU AYDINLATMA İLKESİ

KABAALIOĞLU, Doç. Dr. Halûk A.;
LL.M. (Columbia), LL.M. (Brüksel);
Ege Matbaası, İstanbul 1985, 275
sayfa, 1.200.— TL.

Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğretim üyesi Sayın Doç. Dr. Halûk A. Kabaalioğlu tarafından kaleme alınan eser, sermaye piyasasının canlandırılmaya çalışıldığı ülkemiz için son derece önemli ve güncel bir konuyu içermektedir. «Sermaye Piyasasında Kamuyu Aydınlatma» ilkesi; yatırım yapan ya da yapmayı düşünen küçük yatırımcının; yatırım yapacağı kuruluşun mali bünyesi, faaliyetleri ve gelecekte gösterebileceği gelişmeler konusunda; gerçek, açık ve yeterli bilgi sahibi olması ihtiyacının bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır.

Gerçekten de ülkemizde sermaye piyasasının canlanamamasının en başta gelen sebeplerinden birisi, kü-

çük yatırımcının yatırım yapacağı kuruluş hakkında bilgi sahibi olamaması nedeni ile duyduğu ürkük ve tereddüttür. Bu nedenle «Kamuyu Aydınlatma» ilkesi ülkemiz açısından üzerinde önemle durulması gereken bir konudur. Kitapta Türkiye için yeni ve yeterince bilinmeyen bir kavram olan «Kamuyu Aydınlatma»nın ne olduğu ve kapsamı açıklanmakta, dünyadaki ve –özellikle kavramın en geniş biçimde uygulandığı ülke olan– Amerika Birleşik Devletleri'ndeki gelişimi ayrıntılı bir biçimde incelenmektedir. Konu, Sermaye Piyasası Kanunu'nun ışığı altında ele alınmaktadır. Böylece kavram geniş bir bakış açısı ile okuyucuya sunulmaktadır.

Beş bölümden oluşan eserin birinci bölümünde, «Kamuyu Aydınlatma» ilkesi genel hatları ile ele alınmış ve tarihi gelişimi özetlenmiştir. Bu bölümde Amerika Birleşik Devletleri'nde gizlilik dönemi, doğurduğu sakıncalar ve bunun sonucu olarak «Blue Sky Laws – Mavi Gök Kanunları»nın yürürlüğe girişi incelenmiştir.

İkinci bölüm, Amerika Birleşik Devletleri'nde 1933 tarihinde yürürlüğe giren «Securities Act» ve getirdiği düzenlemelere ayrılmıştır. Bu kanun, «Kamuyu Aydınlatma» kavramının en geniş biçimde ele alındığı kanuni düzenlemedir. Kanunun benimsediği düzenleme tarzı birçok ülkeye ve bu arada Sermaye Piyasası Kanunu ile Türkiye'de yürürlüğe konan rejime model teşkil etmiştir. Bu bakımdan kitapta 1933 tarihli «Securities Act»in geniş bir biçimde incelenmiş olması, bugün ülkemizde de yürürlükte olan sistemin bir değerlendirmesi niteliğindedir.

Eserin üçüncü bölümünde Sermaye Piyasası Kanunu açısından «Kamuyu Aydınlatma» kavramı ele alın-

mıştır. Bu bölümde hisse senetlerinin ve tahvillerin halka arzında kamuya açıklanması gerekli bilgiler, kapsamı, açıklama yapılmamasının müeyyide ve sonuçları ayrı ayrı inceleme konusu yapılmış, izahname ve sirkülerin taşıdığı önem vurgulanmıştır. Gerek izahname gerekse sirkülerin içeriği, kanunun getirdiği düzenleme çerçevesinde açıklanmıştır. «Kamuyu Aydınlatma» alanında Sermaye Piyasası Kurulu'na verilen görev, yetki ve bu konuda getirilen eleştiriler; konunun ülkemizde de tartışılması açısından önem taşımaktadır.

Dördüncü bölümde ise ikinci el piyasa, periyodik raporlar, sürekli «Kamuyu Aydınlatma», derhal yapılması gerekli açıklamalar konuları işlenmiştir. Eserde de ifade edildiği gibi, menkul kıymetlerin yatırımcının eline geçmesiyle «Kamuyu Aydınlatma» kavramının fonksiyonu sona ermemektedir. Menkul kıymetler sürekli el değiştirme niteliğine ve ilkânına sahip olduklarından, gerek ikinci el piyasa olarak el değiştirmeleri gerekse geçen zaman zarfında meydana gelecek değişikliklerin bilinmesi zarureti nedeni ile kavram, önemini devam ettirmektedir. Eserin bu bölü-

münde menkul kıymetlerin yatırımcıya satılmasından sonraki aşamalarda «Kamuyu Aydınlatma» kavramının rolü ve fonksiyonu incelenmektedir. Yine burada yer alan, menkul kıymet ihrac eden ortaklık yöneticilerinin ve halka açıklanmayan bilgi sahibi kişilerin menkul kıymet alım satımı (insider trading) ile ilgili açıklama ve tespitler de eserin ilginç bölümlerinden birini oluşturmaktadır.

Nihayet sonuç bölümünde, Sermaye Piyasası Kanunu ile ülkemizde uygulanmaya başlanan «Kamuyu Aydınlatma» prensibinin «Çağdaş Kamuyu Aydınlatma» kavramı karşısındaki yeri ve eleştirisi yer almaktadır. Eserin geniş bibliyografya bölümü, konu ile ilgilenen araştırmacılar için bir kaynak niteliğindedir.

Yukarıda da ifade edildiği gibi, Sayın Kabaalioğlu'nun özetlemeye çalıştığımız kitabı, gerek konunun güncelliği, gerek mukayeseli ve aydınlatıcı bir çalışma oluşu ve gerekse konunun Türk kamuoyunda tartışılması için ortam yaratması açısından okunması ve üzerinde tartışılması gerekli bir araştırma niteliğindedir.

Taşındık!..

Okurlarımıza ve Abonelerimize Duyuru :

Derginizin İdare Merkezi, yıllardır faaliyette bulunduğu yerden taşınmak zorunda kalmıştır. Yeni adresimiz şöyledir : **«Binbirdirek Mahallesi, Suterazisi Sokak No.6, Kat 2; Sultanahmet - İstanbul»**. Marmara Üniversitesi Rektörlük binasının sırasında, soldan üçüncü sokaktayız. Bize ulaşmak için fazladan 700 metre yürüyecek, fakat 24 basamak eksik çıkacaksınız. Sizi yeni adresimize bekliyoruz.

Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi

**BEYNELMİLEL NORMLARA UYGUN
YÜKSEK KALİTELİ
MUHTELİF TİP VE ÇAPLARDA**

devlet,
milli bankalar ve halk
iştirakinin kurduğu bir
sanayi müessesesi

**ÇELİK HALAT VE
TEL SANAYİİ A.Ş.**

• muhtelif tip vinci • asansör • sondaj • hava nakliyat • TELEFERİK-TELEKİJ-TELESKİ
• maden ihrac • dozer-ekrayper-ekskavatör • deniz DİKME-GERME-MANEVRA
• elektrik nakilleri topraklama • televizyon antenleri dikme HALATLARI
• sırtak koltuk yaylarında • bloklet jant TELLERİNDE
• yüksek rezistanslı ÇELİK TELLER

**"BİRA"
BU KAPAĞIN
ALTINDADIR.**

1957' den beri

“ENKA”

Enka İnşaat, 25 yıllık yaşamında
gerçekleştirdiği dev eserler
ve ulaştığı yüksek teknoloji ile
bugün dünyanın en büyük inşaat şirketleri arasındadır.

Enka İnşaat, uluslararası alanda
Türk girişimciliğinin yüz akıdır.

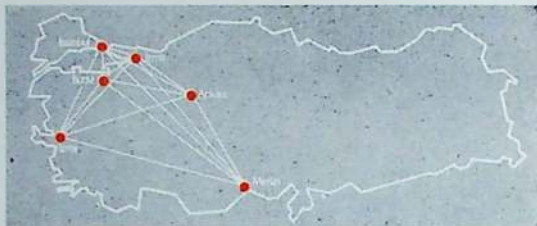
ENKA

İnşaat ve Sanayi A.Ş.

Balmumcu - Beşiktaş, İstanbul - TURKEY
Tel.: 66 22 15 Telex: 26 490 enas tr 26 139 pıma tr.

Istanbul. Ankara. İzmir.
İzmit. Bursa. Mersin...

“Tele-İşlem”

Anadolu'ya Ulaştı!

Siz hâlâ provizyon mu bekliyorsunuz?

Bugün ülkemizde yalnızca Yapı Kredi tarafından uygulanmakta olan bir bankacılık sistemi var: Tele-İşlem!

Şubeleri şubelere, kentleri kentlere bağlayan, tüm bankacılık işlemlerini saniyelere sığdıran bir elektronik iletişim.. bir elektronik hizmet sistemi!

İşte bu sistem, şimdi hızla Anadolu'ya yayılıyor! İstanbul, Ankara ve İzmir'den sonra İzmit, Bursa ve Mersin... Dev bir zincirin halkalarına eklenerek birbirleriyle kenetleniyor. Tele-İşlem'e geçiyor!

Tele-İşlem size ne yararlar sağlıyor?

Kolaylık, emniyet ve hız sağlıyor!

İşte bir örnek: Diyelim ki Mersin'desiniz ve İstanbul'dan provizyon gerekiyor...

Giniyorsunuz Tele-İşlem'li bir Yapı Kredi'ye* ve bankodaki Tele-İşlem Yetkilisi'ne başvuruyorsunuz. Yetkili, bilgisayarın tuşlarına şöyle bir dokunuyor hepsi o kadar! İşiniz anında hallediliyor.

Telefon yok, getir-götür yok, imza yok, vevne yok! Varolan, elektronğin hata tanımayan, akıllamaz hızı!..

Yapı Kredi'ye gelin...
Yapı Kredi'lerde Tele-İşlem var.
Beklemek yok!

Artık ister Ankara'da olun, ister Bursa'da... hesabınız ister bu şubede olsun, ister diğerinde... farketmez. Yapı Kredi tüm yurdu elektronik ağlarla örüyor. Bugün 76 şube Tele-İşlem'de... Anında hizmet veriyor!

Şimdi soruyoruz: Siz hâlâ provizyon mu bekliyorsunuz?

* Tele-İşlem'li Yapı Krediler:

İstanbul: Aksaray, Atıyol, Asmalıtı, Barbaros Bulvarı, Bahariye, Barınca, Beşiktaş, Beşiktaş, Beyoğlu, Bostancı, Caddesbostan, Çarşı/Kadıköy, Çemberlitaş, Dalgacı, Elmadağ, Etiler, Esentepe, Fatih, Fenköy, Fındıklı, Fındıklı, Gayrettepe, Gümüşsuyu, Hadısköy, Kağıthane, Karamürşel, Karşıyaka, Kasımpaşa, Kızılkaya, Kızılkaya, Kurtuluş, Levent, 4. Levent, Mallepe/ Kartal, Manfaturacılar, Meridyenköy, Merican, Merkez, Moda, Nisantığı, Osmaniye, Pangaltı, Park, Park, Pendik, Perşembe, Pazari, Rıhtım, Sirince, Sütlüce, Şişli, Taşköprü, Teşvikiye, Üsküdar, Yeşilirek.

Ankara: Anafartalar, Büyük Sanayi, Güvenevler, Haretepe, Kızılay, Sıteler, Samanpazarı, Ulus, Yenisehir.

İzmir: Alağa, Büyük, Etiler, Oteli, Çarşısı, Esentepe, Karşıyaka, Kemaltı, Konak, Kordon, Yenigün, İzmit, İzmit, Bursa: Bursa, Mersin: Mersin, Karaduvar.

YAPI KREDİ
"hizmette sınır yoktur"